



ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 48 (11057) хемис 1–декабрь, 2022–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат



Вилик финин важиблук хилер

Хийир ЭМИРОВ

РД-дин Къилин алакьадин къуллугъди хабар гайивал, 28-ноябрдиз Сергей Меликован регъбервилек кваз кьиле фейи совещанидал 2023-2025-йисара республикадин здравоохраненидин къурулуш вилик тухунин гележегдин мумкинвилер веревирдна. Га са вахтунда здравоохраненидин эцигиз гъиле къунвай дараматар геже тунин, медицинадин къуллугъчийриз яшайишдин рекъяй куьмек гунин ва агъалийриз медицинадин рекъяй ийизвай къуллугъчин ери кхажунин месэлайриз талукъ ихтилатарни авуна.

“Республикадин бюджет къабулунин вилик чаз мукъвал тир йисара гъихътин месэлайриз фикир гана къандатла чир хуьн лазим я. Бюджетди яшайишдиз талукъ тереф, республикадин агъалийрин итижар хуьн ва абуруз къулай шартлар тешкилун лазим я. Имни ак' лагъай гаф я хьи, чна чи вири краралди дагъустанвийриз медицинадин рекъяй виниз тир еридин куьмек гун герек я”, - лагъана Сергей Меликова.

Ихтилат давамаруналди, региондин Къилин къейдна хьи, медицинадин идарайрин материално-технический база хъсанарун республикада эцигзавай ва яргъал вегъенвай медицинадин дараматар вахтунда куьтягъдай серенжемар къабулун, тимили кваллахар амай дараматар сифте нубатда куьтягъун лазим я. Ик', РД-дин здравоохраненидин министрводал Махачкъалада эцигзавай чакхуткадик азарлук сагъардай диспансер куьтягъун патал эцигунар федеральный талукъ программадик кутадайвал авун тапшурмишна. И дарамат финансийрин такъатар тимилярунихъ ва госпрограммайрикай хкудунихъ галаз алакьалу яз геже гъатна. Медицинадин маса дараматар геже

гъатун ва здравоохраненидин муниципальный объектлар ишлемишиз вахуз тахуьн талукъ документар синихар кваз гъазурунилай, дараматар эцигзавай чкаяр дуьздаказ хкя тавунилай ва анриз герек коммуникацияр тухудай мумкинвилер тахуьнилай аслу хъана.

С. Меликова талукъ ведомствойрал гежел вегъенвай эцигунар, гъазур жезвай дережадиз килигна, са шумуд дестедиз паюн ва абур галай-галайвал ишлемишиз вахкудай серенжемар къабулун тапшурмишна. “Здравоохраненидин дараматар вахтунда ишлемишиз вахкун патал йисариз пайна къанда. Эцигунар кьиле физвай гъалдални талукъ идарайри датлана гуьзчивал авун герек я”.

Медицинадин къуллугъчийриз яшайишдин рекъяй куьмек гунин серенжемарикай РД-дин здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади ихтилатна. Ада лагъайвал, алай вахтунда региондин гъукумат медицинадин къуллугъчийри маса къачузвай къвалерин са пай такъатар гъалалдай, звездай къарардин проект гъазурунал машгъул я.

И месэладин гъакъиндай Сергей Меликова муниципальный тешкилатрин кьилерал медицинадин къуллугъчийриз яшайишдин рекъяй куьмек гудай мумкинвилер чирун, жагъурун тапшурмишна. Ида хуьрерин больницайриз, ФАП-риз къвалахиз фидайбурун къадар артухарда.

Региондин регъберди рикел хкайвал, 2020-йисан 19-августдиз РД-дин Къилин Указда яшайишдин рекъяй куьмек гудай серенжемар къалурнаватлани, муниципалитетрин члехи паюни и карда активвал къалурзавач ва Указни тамамдиз къилиз акъудзавач.

“Земский доктор”, “Земский фельдшер” программайрикай гъейри, гъевес кхаждай алава серенжемарни герек я. Га гъисабдай яз, духтурар яшайишдин къвалералди,

чилину участокралди таъминарун, абурун аялар къезилвилер аваз аялрин бахчайриз, школайриз къабулун герек къведа. Жегъил пешекаррин игътияжар чирун ва идаз килигна абурун дердиярни гъалун важиблук я”, - лагъана Сергей Меликова.

2023-2025-йисара республикадин здравоохранение вилик тухунин важиблук хилерикай РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Мурад Къазиева суьгъбетна.

Адан гафаралди, республикадин здравоохранение вилик тухунин талукъ важиблук месэлаяр гъалун патал “Дагъустан Республикадин здравоохраненидин идараяр модернизация авун” госпрограмма тайинарнава. Вад йисуз кьиле тухудай къвалахар патал 6 миллиард манат чара ийидайвал я. Адан гъисабдай медицинадин цийи идараяр эцигъа, авайбурун цийи-къа туькьур хъийида, ремонтда. Хейлин идараяр улакьралди, цийи тадаракаралди таъминарда.

Авур ихтилатриз баянар гудайла, Сергей Меликова къейд авурвал, здравоохраненидин къурулушда тешкилзавай кар алай хилери, къвалахри республикадин агъалийрин игътияжриз жаваб гана къанда. Ада региондин здравоохраненидин министрдал чкадин самоуправленидин органрихъ галаз санал кар алай хел вилик тухун патал 2023-2025-йисара, агъалийрин игътияжар фикирда къуна, шегъерра, районра ва яргъал тир хуьрера ФАП-ар, гъевечи больницай эцигунин, транспортдин логистика хъсанарунин, санитарный авиация кардик кутунин, медицинадин объектлар капиталнидаказ ремонтунин, здравоохраненидин сифтегъан звенойра цийивилер тунин къвалахар тухун, и кар патал республикадин здравоохранение вилик тухунин кар алай хилер тайинардай программа туькьурун патал махсус группа тешкилун тапшурмишна.

Нумрадай кьела:

ЖЕМИЯТ

Малдарвал - асул хел

Республикада цийи, санлай къачурла, дагъларай арандиз 1,5 миллиондиз агакьна куьлуь ва 200 агъзурдалай виниз ири карч алай гъайванар куьнардайвал я. Алай вахтунда абурун члехи пай куьчарнава.

▶ 2

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Бубайрин крариз вафалу яз

Сталинград патал члугур женгер ва чи аскеррин гъалибвилер кье Украинада кьиле тухуниз мажбур хъанвай военный махсус серенжемар иштиракзавай кьегъаприз халис чешне я. Бубайрин баркаллу крариз ва весийриз вафалу рухвайрихъни тарифдай лайихлу крар ава. Абурукай саки гъар юкьуз РФ-дин оборонодин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузва.

▶ 3

ЖЕМИЯТ

Пул - гарузни ракъиниз

Мукъвара Дагъустанди “Новавинд” компаниядихъ галаз икьрар кутлуннава. Адан бинедаллаз Дагъларин уьлкведа умуми гужлуьли саки 315 МВт тешкилдай гарун электростанцияр эцигъа. Республика патал цийи жуьредин станцияр Махачкъаладай кеферпата авай мулкара пайда жеда.

▶ 4

ИНСАНАР ВА КЪИСМЕТАР

Гъевечи “Киров”

Шихмирзе Шихсаидова Бакудиз фидалди хайи хуьре муаллим яз къвалахна. Жергедин муаллимдикай Азербайжандин госуьдарстводин гъукумдин органра члехи къуллугъар бегъемарай машгъур инсан хъана. Зегъметдин рекъе къалурай агалкьунрай адаз Ленинан орденни гана.

▶ 5

УЪМУЪР

Алерар, фургъун, араба

Ктабда кхъизвайвал, арабаяр гъазурдай устларар Гъил ва Хизри хуьрера гъаф авай, анра устларханаьрни кардик къай. Арабайрик 2 чарх къай. Адак яцар кутлундай, ам хуьруьн майишатдин суьрсет ва маса шейэр гъиз-хутахун патал ишлемишдай. Арабадиз 500-600 килограмм пар ягъиз жезвай.

▶ 9

ХАБАРАР

Аялриз талукъ универсальный пособие

Госудамдиз аялриз гудай универсальный пособие тайинарун гъакъиндай законопроект вуганва. Цийи системадин хъсанвал квекай ибарат я? Къейдзавайвал, и къайда хкягъуникди какакьай гъалар арадал кьведач, яни такъатар тайинарун истемешунар вирибурун патал садбурун жеда. Мадни са регъятвал ам я хьи, универсальный пособие къачудайбуру анжах са арза вугун бес жеда.

▶ 12

Вахтуналди тамамарзава

Агъмед МАГЪМУДОВ

Махачкъала шегьердин администрациядин къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз Ризван Казимович Гъазимегамедов тайинарна. Виликан мэр Салман Дадаев вичин хушуналди къуллугъдилай элячна.



Риклел хкин, Р.Гъазимегамедова икван чавалди Дагъустандин Гьукуматдин Председателдин заместитель яз къвалахзавай. Алай йисан 22-ноябрдилай адан хиве Махачкъаладин мэрдин везифаяр тунна.

Лагъана къанда, Р.Гъазимегамедова жууреба-жууре йисара республикадин меркездин депутатрин Собранидин председател, РД-дин энергетикадин ва

промышленностдин министр, Кеферпант Кавказдин крарин рекъай РФ-дин министрдин советник, "Дагестан" Газпром межрегионгаз" ГРО-дин крар ида-ра ийидай директор яз къвалахна.

"Лезги газетдиз" РД-дин Къилин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 29-ноябрдиз Сергей Меликова Ризван Гъазимегамедоваз вице-премьердин къуллугъдал жавабдарвилелди зегъмет члугунай сагърай лагъана ва адав РД-дин Гьукуматдин Гьурметдин грамота вахкана.

"Тежриба квехъ бес къадар ава, гъавилляй куьне цийи къуллугъдални квел ихтибарнавай везифаяр намуслувилелди къилиз акъуддайдахъ зун къелелай инанмиш я. Халкъдин патай ихтибар къазанишун, агъалийрихъ галаз мягъкем алакъяр тешиклун лап важиблу я. Махачкъалади Дагъустан санлай вилик финин карда гъихътин чка къазватла, чаз виридаз чизва. И кардихъ галаз алакъялу яз, республикадин меркез вилик тухудай план туйкъурна къанзава ва и жигъетдай региондин министерствойрихъ галаз санал къвалахун герек я", - лагъана Дагъустандин Къили.

Р.Гъазимегамедован бине Ахва райондин Арчо хуьрай я.

Футболистар тебрикна

29-ноябрдиз РД-дин Къил Сергей Меликова Махачкъаладин футболдин «Динамо» клубдин командадихъ, тренеррихъ ва къилевайбурухъ галаз гуьруьш къиле тухвана.

Риклел хкин, фадлай кардик кумачир клуб алатай йисуз Сергей Меликован теклифдалди цийи къилелай арадал хкана. Са йисан къене командадихъ хъсан нетижаярни хъана: "Динамо" улкъведин пешекарвиллин футболдин къвед лагъай дивизиондиз акъатна.

Дагъустандин Гьукуматдин Председателдин заместитель Муслим Телякова республикада футбол вилик тухун патал къабулзавай серенжемрикай ихтилатна. "Вири гъвечи чавалай эгечлава. Гъавилляй футболдин майдандал сифте камар къачузвай аялриз дуьз рехъ къалурун лап важиблу я. Къе региондин мектебра футболдин лига вилик физва ва ана ции 150 агъзур аялди иш-

тиракзава. Гъелбетда, абурукай вирибурукай пешекар футболлистар жедач, амма виридалайни бажарагълубуру неинки са республикадин, гъакни улкъведин машгъур футболлистрин жергеяр къалинардайдал шак алач", - лагъана М.Телякова.

РД-дин физический культурадин ва спортдин министр Сажид Сажидова республикада футбол вилик тухуниз къетлен фикир гунай Сергей Меликоваз сагърай лагъана. Адан заместитель Будун Будуннова хабар гайивал, "Динамо" командада къугъвазвайбуруз РФ-дин Кубокдин матчра иштиракунай ганвай пулдин пишкешар Украинада къиле физвай махсус серенжемда иштиракзавайбуруз рекъе тунва.

Мярекатдин эхирдай Сергей Меликова командадихъ гележегда мадни еке агалкуьнур хъун алхисна ва "Динамо-дихъ" члехи гележег авайдахъ вичин инанмишвал къалуруна.

Хуш гьалара

Улкъведа 27-ноябрдиз къейд авур Дидедин юкъуз Ахъегъ райондин къилевайбуру махсус серенжемда иштиракзавай агъалийрин мукъвабурухъ галаз гуьруьш къиле тухвана.

Муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, мярекат медениятдин ва спортдин управленидин начальник Къистер Гъаниевади ачухна. Ада мярекатда иштиракзавай дишегълийриз Дидедин югъ мубаракна, абурухъ чандин сагъвал, яр-ги уьмуьр хъун алхисна.

Райондин къил Осман Абдулкеримова инсандин уьмуьрда дидеги гъихътин чка къазватла къейдна:

- Виридалайни четин пеше дидедал я, - лагъана О.Абдулкеримова. - Халис къеьгалар члехи ийизвайбуру дидеяр я, гъикл лагъайтла, абуру чпин рухвайрин бейнида гъахъвал, жуьрэтлувал, къенивал, жавабдарвал ва маса ерияр битмишарзава. Зи мурад квехъ виридахъ чандин сагъвал, куь къвалера берекатар, риклера шадвал хъун я. Къуй куь риклер веледрикай динж хуьрай, - лагъана райондин къили.

О.Абдулкеримова гъакни хабар гайи-

вал, ам ва райондин депутатрин собранидин председател Абдул-Керим Палчаев Украинада къиле физвай махсус серенжемда (СВО) Ахъегъ райондай иштиракзавайбурухъ галаз гъар гъафтедарахазва. "Чаз ана авай гъаларикай хабар я ва чун абуруз алакъядай кумекар гуз алахъзава. "Посылка от матери" серенжемдин сергъятра аваз, чи районгълийрин кумекдалди чна СВО-дин иштиракчийриз рекъе твазвай затлар къватлазай пунктуниз луд сеферда недай-хъвадай суьрсет ва маса затлар ракуьруна. Чна рекъе тур посылкаярни абурал агакънава", - алава хъуьнуна О.Абдулкеримова.

Мярекатдин сергъятра аваз, райондин медениятдин ва спортдин управленидин къуллугъчийри дидеяр бахшнавай манияр тамамарна. Халкъдин яратмишунар хуьник ва вилик тухуник къетлен пай кутунай О.Абдулкеримова Таира Муспагъовадив, Рубаба Къурбановадив ва Зулфият Велиевадив администрациядин патай разивилин чарар вахкана.

О.Абдулкеримова, мярекатдин иштиракчийрихъ галаз рахадайла, ниъ гъихътин месэляяр аватла жузуна ва райондин администрация датлана кумек гуз гъазур тирдакай хабар гана.

"Самур" газетдин - 30 йис

Лезгивал хуьзвай газет

Хазран КЪАСУМОВ

Ци "Самур" газетдин 30 йис тамам хъанва. Къецепатан улкъведа лезги члалал акъатзавай, лезгивал, лезги адетар, лезги къилих хуьзвай газет къелзавайбуру хушдиз къабулзава.

Са гъвечи сейр ийин чна "Самурдин" тарихдиз. Гьукуматдин патай авай «сергъятвилеризни» килиг тавуна, Азербайжанда акъатиз башламишай газетдин сад лагъай редактор машгъур писатель Фейруз Беделовакай хъанай. Ада газетдиз регъбервал гайи 8 вацра газетдин 24 нумра акъатна. Гуьгъунлай редакторвиле искусстводин илимрин доктор Нуреддин Гъабибов тайинарна. Ада газетдин 21 нумра акъудна.

1997-йисалай "Самур" газетдин редакторвиле Азербайжандилай къецени машгъур

Самур

№ 2033 2022-йисан 1-декабрь

190-йиле мемориал акъатна

шаир, гъикаятчи, жемиятдин деятель, таржумачи, композитор, художественный фильм-майрин режиссер... Седакъет Керимовади къвалахзава. Адан алахъунар себеб яз "Самур" газетдин твар неинки Азербайжанда, гъакни вичиз гъаф къелзавайбуру ва амадагар авай Дагъустандани машгъур я.

Дагъустандин халкъдин шаир, XX асирдин Гомер Стлал Сулейманан райондин администрацияди, депутатрин собраниди, яратмишдай интеллигенциядин векилри, вири районгълийри "Самур" газетдин 30 йис тамам хъун адан коллективдиз, редактор Седакъет Керимовадиз, газет къелзавай вирибуруз риклин сидкъидай мубаракзава.

Татарстанда къейдна



Чи мухбир

Мукъвара Татарстан Республикадин Набережные Челны шегьерда кардик квай "Лезгийр - Татарстанда" тешкилатдин 25 йис тамам хъун къейдна. Идакай ФЛНКА-дин сайтди хабар гузва.

Тешкилатдин тарих 1996-йисалай гатунзава. Гуьгъунлай са къадар вахтунда официалый регистрациядикай магърум хъана. Амма и йисара ада къиле тухузвай къвалах давам жезвай. 2018-йисуз тешкилат нубатдин сеферда регистрация хъуьнуна. Вири и йисара адан къиле бине Кцлар райондай тир Фиррудин Сулейманов акъвазнава.

Юбилейдин мярекат Набережные Челны шегьерда авай халкъарин Дуствилин къвале къиле фена. Адан сергъятра аваз Самара шегьерда яшамаш жезвай художник Фуад Саид-агъмедован къвалахрин выставкани тешкилнавай. Дуствилин къвалин сегънедал Татарстанда авай лезгийрин жемиятдин къуьлердайбурун коллективри милли парталар алаз авур къуьлер иштиракчийри хушдиз къабулна.

Мярекатдал рахай агъастлалви шаир, инженер Юрмет Нагъиева ватангълийриз тешкилатдин 25 йис тамам хъун мубаракна ва

вичин стха, лезгийрин машгъур шаир Фейзудин Нагъиеван "Сагъ я лезги халкъ" шиир къелна.

ФЛНКА-дин патай рахай Ярославль шегьерда авай лезгийрин милли тешкилатдин къил Васиф Гъасанова ФЛНКА-дин президент Ариф Керимован тебрикдин чар къелна ва Фиррудин Сулеймановав Гьурметдин грамота вахкана.

И юкъуз лезгийриз вакъиа мубаракиз мад Набережные Челны шегьердин исполнительный комитетдин руководителдин заместитель Рамил Халимов, "Генералы мира - за мир" тешкилатдин регъбер Аким Селимов, Дуствилин къвалин директор Ирек Шарипов ва масабур атанвай. Лезгийрин милли тешкилатдин 25 йис тамам хъун мубаракдайбурун арада гъакни Татарстан Республикадин Государстводин советдин председател Фарид Мугъаметшин, Дагъустандин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министр Энрик Муслимов, Къиргъизистандин халкъарин Ассамблеядин президент Абдыган Эркебаев авай. Фиррудин Сулейманован тварцел тебрикдин чар Набережные Челны шегьердин мэр Наил Магъдеевани ракъурнавай.

Юбилейдин мярекатдин сергъятра аваз Кцлар райондай тир манидар Бегъруз Гъажибеован концертни къиле фена.

Малдарвал - асул хел

29-ноябрдиз "Дагъустан" РИА-да къиле феи пресс-конференциядал журналистрин суалриз РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин сад лагъай заместитель Шарип Шарипова жавабар гана.

Ада хабар гайивал, республикада ции, санлай къачурла, дагъларай арандиз 1,5 миллиондиз агакъна куьлуь ва 200 агъзурдалай виниз ири карч алай гъайванар куьчардайвал я. Алай вахтунда абурун члехи пай куьчарнава.

"Дагъустандин чилерин 86 процент хуьруьн майишатдин метлеб авай мулкар я.

Абурукай 2,7 агъзур гектар малар, лапагар хуьдай уьруьшар я. Малдарвал республикадин экономикада асул хилерикай сад я. Гъавилляй гъайванар санай масаниз куьчарун дагъви чубанрин хивевай кар алай везифарикай сад я", - къейдна Ш.Шарипова.

Лагъана къанда, куьлуь ва ири карч алай гъайванрин къадардал гъалтайла, Дагъустан улкъведин къвенкъечи регионрин жергеяра ава. Алай йисан делилралди, Дагъларин улкъведа лапагрин къадарди 4,6 миллион тешкилзава. Ири карч алай гъайванрин къадар 900 агъзурдалай алатнава.

Аскервилин баркалла

Хийир ЭМИРОВ

Къудкъад йис идалай вилик, 1942-йисан ноябрдиз Советрин Армиядин къушунри, халкъдин къатарикай арадал гъанвай дестейри (ополченцияр) Сталинград къун ва ахпа Кавказдихъ, Кубандихъ еримиш хъун патал Гитлера рекъе тунвай чапхунчи, инсафсуз армиярал ахтын гъужум тешкилна хъи, телеф хъайибур квачиз, агъзуралди фрицар, фашистар чпин генераларни галаз есирда гъатнай. Ихътин ва я Гитлера, я адан амадагри ва маса уьлквейри гуьзет тавур Гъалибвал къазанмишун, душмандиз халисан гъунар, зур къалурун патал Верховный Ставкади, Яру Армияди ва советрин халкъари герек къуватарни, такъатарни, суьрсетни, яракъарни жагъурна, командиррилай гатлунна, аскеррал къедалди - вирида тежер хътин къегаьвал, жуьрэтлувал, Ватандихъ авай кланвал, еке телефилер арадал къевезвай къизгъин женгера гъейранвалдай хътин игтивилер къалуруна.

нар къутармишун патал алахъунар авуна. Немсерин армиярикай генерал-фельдмаршал Манштейн къиле аваз цийи объединение тешкилна. Абуруз куьмек яз Франциядай, Германиядай къушунар хкана. Декабрдин вири йикъара душманди гьалкъада тунвай армияр азад авун патал чпелай алахъдай вири авуна, амма душмандила Гитлеран истемешун къилиз акъудиз алахънач. Советрин къушунри фашистрин къушунрин Къиблепатан группа тергна. Адан амуькаяр, 6-армиядин командующий Ф.Паулюс къиле аваз, есирда гъатна. Ахпа Кеферпатан группадин амуькайрини чеб есирвиле вугана.

Гъужумдин женгера немсерин къве, румынрин къве, Италиядин са армия барбатна. Санлай къачурла, фашистрин къушунрикай 800 агъзур кас телеф хъана. Дуьньядин тарихда гъакъван къадарда армияр гьалкъада гъатна ва къирмишай женгер мад малум туш.

Сталинград патал члугур женгер ва чи аскерин гъалибвилер къе Украинада къиле тухуниз мажбур

базрив лишанчивилин яракъ ва гранатометар гъай. Алахъадикай менфят къачуналди, Шагъпазова гъилегъил аваз душмандин дестедикай чехи командирдиз хабарна ва ахпа, душмандиз гуьлле гуналди, гранометчик тергна. Тахъайтла, ада склад хъиткъинардай. Диверсантар гзаф авайтлани, Шагъпазовани адан аскерри къетивилелди абуруз басрух гана. Младший сержантдин жуьрэтлувал, виклегъвал, тешкиллвал, мукъаятвал себеб яз, адан дестедилай диверсантринни разведчикрин гъужумдиз, тайин куьмек агакъдалди, жаваб гуз ва миллетбазр къирмишиз алахъна.

Ротадин командир, старший лейтенант Рустам Баширова вичин подразделение галаз Россиядин къушунрин тактикадин батальондин сенгерар мадни мягъкемарунин тапшуругъ къилиз акъудзавай. Душмандикай чи аскерар саламатдай чкаяр тукъуьрзавай. Худда къвалахдик квай вахтунда старший лейтенантдиз яргъай хъиз миллетбазрин са десте пайда хъанвайдакай хабарна. Кардай къил акъудайдалай гъ-

Бубайрин крариз вафалу яз

Рагъаклидай патан уьлквейрин къиле авайбуру чпиз фашизмдикай азад жедай мумкинвал гайи советрин генералриз, аскерриз хжажнавай тимталар чуьлуруниз, хъиткъинарунриз рехъ гузвай алай вахтунда Ватандин Чехи, Дуьньядин къвед лагъай дявейрин женгерни, нетижаярни рикел хъун важиблу я.

1941-1942-йисара фашистри Советрин Союздин гзаф мулкар, шегъерар, хуьрер гъилик авунвай. Амма абур виликдай Гитлера тайинарнавай мурадлив агакънавачир. Яру Армиядин частари, полкари душмандиз рикелай тефидай ягънар къазвай. 1942-йисан июлдилай 18-ноябрдалди Сталинград хуьзвай фронтрин чи къушунри душмандин 700 агъзур аскер телефна, агъзур танк, 2 агъзурдалай виниз яракъар, минометар, 1400 самолет барбатна. 19-ноябрдиз Сталинграддин фронтдин вири сергъятда авай советрин къушунри душмандал гъужумна. И вахтунда Гитлера фикирнавай хъи, са пай къайдадикай хкатнавай советрин къушунрихъ гъужумдай къуватар, такъатар амач. Амма Гитлер ягъалимиш хъана. Советрин командованиди, душмандин гъужумризни жаваб гуз, алава къуватар ва техника къватнавай. Нетижада душмандин винел са миллиондив агакъна аскерар, офицерар, партизанар, ополченцияр фена. И гъужумда чи армияри 13,5 агъзур яракъ ва минометар, агъзурдалай виниз зениткаяр, 900 танк, агъзурдалай виниз самолетар, артиллериядин яракъар ишлемишна.

23-ноябрдиз Къиблединни Рагъаклидай патан фронтдин танкари 4 лагъай ва Сталинграддин фронтдин механизированный 4-корпусрин частар Советский твар алай хуьруьн патарив сад-садал туш хъана ва абуру душмандин клеретлар гьалкъада туна. Абурун арада 6-армиядин кар алай къуватар, немсерин танкари 4-армиядин са пай, санлай къачурла, 330 агъзур кас авай. Фашистрин командованиди есирда гъатнавай чпин къушу-



хъанвай военный махсус серенжемда иштиракзавай къегаьлриз халис чешене я. Бубайрин баркалла крариз ва весийриз вафалу рухвайрихъни тарифдай лайихлу крар ава. Абурукай саки гъар юкъуз РФдин оборонадин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Залп гудай реактивный къурулушдин батареядин жергедин аскер Гъамзат Гъуьсейнова женгинин машинар акъвазнавай чкайрал вахт-вахтунда женгинин суьрсет агакъарунин тапшуругъ тамамарзавай. РСЗО-дин батарея ихътин мумкинвилай магърум авунин мураддалди миллетбазри суьрсет агакъарзавай колоннадал гъужумна. Гъамзат Гъуьсейнова гъилегъил аваз женгинин комплектар авай вичин автомашин душмандин гуьллейар агакъ тийизвай чкадиз гъална ва, гуьллейрин хар акъвазнамазди, суьрсет чи батареядив агакъарна. Вахтунда женгинин комплектар агакъай чи РСЗО-ди душмандин сенгерар барбатна.

Младший сержант, отделенидин командир Роман Шагъпазова вичин гъилик квай аскерарни галаз Россиядин къушунрин тактикадин къвалах тухузвай батальонди ишлемишзавай яракъар авай складар хуьнин тапшуругъ къилиз акъудзавай. Къаравулар алайтлани, младший сержант йифен са вахтунда чпи хуьзвай мулкунал цар элкъуьриз фена. На лугъуди, адаз хаталувал авайдакай хабар хъана, душмандин диверсантринни разведчикрин са десте складриз мукъва жезвай. Миллет-

гъуьниз Баширова вичин аскерриз душман гуьзлемишунин ва тирвал гъазур хъунин буйругъ гана. Къве терефдини сада-садаз лишанчивилин яракърай гуьллегана. Рустаман тешкиллувиле серенжемери, дуьз ва менфятлу буйругъри аскерриз диверсантрин десте къайдадикай худдай ва къулухъ катар хъийидай мумкинвал гана. Абуру гъак 13 миллетбазни къирмишна ва чпикай садни хкатдайвал авунач. Гъа са вахтунда душмандиз виликди къедавай ва ахпа мадни гъужумдиз фидай къулай чка къадай мумкинвал ганач. Душмандин месэла гъалайдалай гуьгъуьниз старший лейтенантди вичин инженерар-аскерарни галаз сенгерар мягъкемар хъувунин къвалах даварна. Абуру эцигай инженервиле имаратри душмандиз ва адан техникадиз виликди къевез манивална.

Ефрейтор Султан Жамалдинова Россиядин мотострелокрин дестедик кваз са хуьр Украинадин миллетбазрикай азадзавай женгина иштиракзавай. БМП-да аваз физвай Султаназ яракълу боевикрин са десте акуна. Абуру чи частар виликди физвай пад къунвай. Боевикриз хабар жедалди, Жамалдинова, лишандик куьтаз, нацистар алай-алай чка яна ва 15 миллетбаз тергна. Амай нацистри чеб есирвиле вугана. Ефрейтор Султан Жамалдинован жуьрэтлу, къетли гъерекатри Россиядин мотострелокриз миллетбазрин оборонадай хъалхъам акъуддай, абур къулухъди гадардай ва хуьр азаддай мумкинвал гана.

Тарихдикай тарс хжуд тавурла...

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Тарихдин гъакъкъатдихъ галаз гуьжетун гъаклан къвалах я. Гъакъван куьруьркар акъудайтлани, тапан цийи чинар къиз, ва къийайриз маса рангар гуз алахъайтлани, тарих, алаатай ва къийайрин метлеб, нетижа гъа сад яз амуькаяр.

Гзаф къадар чешмейрай, тарихдин ва къийайрин иштиракчийрин рикел хкунрай, ктабрай чизвайвал, Урусатдин халкъ, къушунар, машгъур инсанар себеб яз, дуьньядин гзаф уьлквейар лувкиликай, залувкиликай, къаюмвилай хкатна, къилдин па чагълуьгъриз элкъвена, халкъариз азадвал, аслу туширвал акуна, чпин къисмет чпи гъалдай мумкинвал хъана. Гъайиф хъи, кве Урусатди чеб патал авур гъерекатар, къурбанд авур чанар, гайи къван куьмекар рикелай ракурзавай па чагълуьгърин регъберар, халкъар ава. Гъатта, чиз-чиз, душманвал ийизва.

Урусатди ва Советрин Союзди дуьньядин халкъариз риклин михъвилелди, жумартвилелди, вич патал галайвилер истемеш тийиз, хъсанвилер авур тарихдин мисалар гзаф я.

СССР-ди дуьньядин майданда тухвай ислягъвиле, дуствиле, интернациональный сиясат себеб яз, хейлин халкъарин мулкарал сифте яз аслу тушир государствояр арадал атана. Абурук Монголия, Украина, Белоруссия ва масабур акатзава. 1991-йисуз уьлкведа арадал атай гъалар себеб яз, Россияди Украинадизни Белоруссиядиз тамаввилелди аслу туширвал багъишна. Европадин уьлквейрин колонийрив азадвиле нур агакъна.

Китай, Вьетнам, Кореядин Халкъдин Демократвиле Республка, Индия, Греция (ам 1821-йисуз Россияди туьркверикай азаднай), Алжир, Куба, Израиль, Ангола, Мозамбик къилдин па чагълуьгъар мягъкем хъунин кардани СССР-дин-Россиядин роль екеди хъана. Им кве "агрессор я" лугъузвай Россиядин патай агакънавай пишкешар тирди гич рикелени хъиз кланзава. СССР-дин, Россиядин къушунри, аскерри чна винидихъ тварар къунвай саки вири уьлквейрин азадвал патал женгер члугуна.

Къе Россиядиз акси акъвазнавай, жуьреба-жуьре къадагъаяр эцигунин рехъ къунвай, Украина яракъралди, пулдин такъатаралди таъминарзавай Швейцариядизни Франциядин лувкиликай азад жез куьмек гайибур урусар я. 1804-йисуз Суворов къиле авай къушунди Франциядин армия куьварна ва Швейцариядиз адакай хжечдай мумкинвал яратмишна. Гъанлай инихъ Швейцарияди са дяведани иштиракна. Амма гила, США-дин, Евросоюздин истемешунриз килигна, Россиядиз акси сиясат тухузва.

1812-йисуз Урусатдин къушунри Наполеонан армияр куьварайла ва 1945-йисуз Яру Армияди, советрин халкъди Гитлеран Германиядал, фашизмдал гъалибвал къазанмишайла, Европадин, Африкадин, Азиядин гъакъван халкъар нацистрикай азад хъанатла лугъун герек къевезвач. Тарихди и жигъетдай вири чпин чкайрал эцигнава. Гъа са вахтунда хейлин уьлквейри чпин къилдин, аслу тушир па чагълуьгъар тешкилна. Абурук са вахтара чи дуьстар тир, гила тамам душманриз элкъвенвай Чехия, Словакия, Болгария, Македония, Албания, Польша ва масабурни акатзава.

1945-йисуз США-дихъ ва Великобританиядихъ галаз икьардин рухунар къиле фидайла, Иосиф Сталинан терефдарвал себеб яз, магълуб хъайи Германиядиз вичин па чагълуьгъ хуьдай мумкинвал ганай. 1990-йисуз Горбачева авур кар анжах ханвиллинди хъана. Ада ГДР-ни ФРГ сад хъжедай сиясат тухвана. Къе Германиядин къиле акъвазнавай Шольца Россияди чеб патал авур хъсан крар тахъайдай къазва, Украина яракъралди таъминарзава, Россиядиз акси сиясат тухузва.

Эгер чна 1956-1957-йисар рикел хкайтла, СССР-ди Великобританиядин, Франциядин аслувилик квай ва Израилдихъ галаз женг члугъвазвай Египетдиз вичин аслувал хуьн патал куьмек ганай. 1967-1974-йисара Египет мад кеве гъатна. Израилди адал хабарсуз веьгена ва хейлин чилер къуна. СССР-дин куьмек тахъанайтла, арабрин гъалар лап татугайбуру жедай. Нетижада Египетдихъ вичин па чагълуьгъ хуьдай мумкинвал хъана.

1975-йисуз Советрин Союздин къаришмишвал ва куьмек себеб яз, Анголадини вичин аслу туширвилай малумарна.

Акъвазайвал, Россиядин вири тарихди са кардин гъакъиндай шагъидвалзава: гъужумдин къиле вуж хъанатлани, государстводи маса уьлквейрин аслу туширвиле, халкъариз ва миллетриз чпин къисмет чпи гъалдай ихтияр аваз хъунин сиясатдал амална. Эхиримжи виш йисара ада дуьньяда къуватдин са шумуд центр авай дуьнья арадал гъун патал къвалах тухвана ва къени гъа и сиясатдал амалзава.

Гъайиф хъи, ихътин жуьредин сиясат тухудайла, ада вичин игътияжар, итижар къулухъ таз хъана. Эгер Россияди Великобританияди хътин сиясат тухузвайди тиртла, дуьньядин са пай Россияди кваз жедай ва уьлкведин халкъарни, Саудовдин Аравиядин шейхер хъиз, девлетрин юькьва жедай.

Эхирдайни анжах къейд хъийиз кланзава, дуьньядин гзаф уьлквейар, халкъар Россиядиз эбеди буржлу я, чпиз авачир государствояр тешкилиз, лувкиликай азад жез, аслу туширвал малумариз, азад халкъар жез куьмекар гайи. Ихътин галайвилер, пишкешар рикелай алудун дуьз туш. Чка-чкадал, "Россия агрессор я" лугъуз, лагълагъар авун гич кутугнавач. Россия гъаимиша ислягъвиле къаравулда хъана ва къени ада и кар даварзава. Россия муьтуьгъариз, пайи-паяриз кланзавайбуруз чир хъун герек я: чи уьлкведи, халкъари ахтын сиясат садрани къабулдич.

Веревирлер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор



Алай вахтунда дуьньяда кыле физвай бязи крар (иллаки Россиядин Федерация Украинада махсус серенжем кыле тухунив эгечайдалай кылухъ) акурла, рикел халкъдин са махунин агвалатар хквезва. Зиянар датлана кьуншириз Исадин малди гузвай, твар Мусадинди кьазвай. Вучиз лагъайтла, Иса, вичин ягъсузвилел гьалтайла, хуре виридалайни вилик квай. Ада лагъай гафар бязибур кьаз хьазмачир. Бязибур гьасятда адахъ агъазвай, гьам гьахълу яз кьазвай... Гьалал жезвай вагъшидиз вири уюнбазвилер, фитнеярни, фиғыларни. Зиянрин гьакьар факьир Мусадивай вахчуз алахъзавай...

Квачир балайрик гьикьван акатда? Фитнейрихъни эхир жезвайди я. Исадин кали нубатдин сеферда Кьудратан никлиз зиян гудайла, дуван гьасятда агакьна: калин квач никле жанавурдиз кьанавай ракъара гьатна. Язук гьайван акурлани, Исади ам вичинди туш, Мусадинди я лугъудай. Амма гьайванди вичин гьаят дегишнач. Ракъарай акхъудайла, шагьидрин вилик кьаз ам Исадин цуриз гьахъ хьувуна... Ягъсуз касди гьа члавузни, Мусадиз гьутар юзуриз, кал зиянрик кутурди гьадан кал я лугъуз, вичин кьил гатадай амалардай...

Ихътин керематар тарихра тлимил хьайиди туш. Исатдани, белки, гьар са хуре, магьалда гьалтда.

Кар - Исадин, твар - Мусадин?..

Дуьньядин алакьайра абур мадни пара жезва. Лап цийи мисал. Ам и мукьвара Польшадин Пшеводув поселекдиз, са фермердин гьаятдиз, ракета аватунихъ галаз алакьалу я. Индонезияда а йикъара дуьньядин 20 улкведин кылер нубатдин саммитдиз (гуьруьшдиз) кватит жезвай. Анал дуьнья энергетикадинни суьрсетрин жигьетдай хатасуз авунин месэляер веревирдзавай. Кылин векил ана Америкадин президент Байден тир. Европавияр, хейлин масабурни гьадан сивиз килигзавай. Ана Россиядин делегациядини иштиракна. Вирибурун кьаст, Россиядик "чапхунчивилин" тахсирар кутуна, ам вирибурувай чара авун, усаларун тир. Амма чи делегациядин кьил Сергей Лаврова вичин гафар вирибуруз ван жедайвал лагъана: Россияди лап кле ве авай хейлин улкведиз датлана кьумекар гайиди, гузвайди, инлай кылухъни гуз гьазур тирди раижна. Европадин "кесибири", Америкадихъ галаз сад хьана, неинки чал кьадагъаяр иллитзава, чак тахсирарни кутазва, гьакь инай Африкадиз, масанриз кьумек яз рекъе твазвай тежил, мянардай шейер рекъера, чпин портара, тарашзава. Агакьарзавач гьакьикъи кесибрив кьумекдин гьил... 8 миллиард нефес ала Чилин шардал. Абурукай 1 миллиардди каш члугвазва. Россия тахсирлу яни?..

И форумдин гзаф делегацияри чи тереф хвена. Ампайрин кьаст кылиз фенач...

Дуьнья санлай кьарсурай аламатдин маса кар чна винидихъ лагъанвай ракетадихъ галаз алакьалу я. Байдена, и ван хьайивалди, гьич лупни тавуна, ракета Россиядинди, тахсирлудини гьам я лагъана. Вучиз лагъайтла, Украинадин президентди, гьамиша хьиз, гилани гуя "Россияди ракетагьай НАТО-дин член Польша янава, ам, гьелл вегьин тавуна, "жазаламишдай вахт агакьнава!" - малумарна, вирибуруз дьаведиз эвер гана. Адан тереф гьасятда Польшадин президентди, вич са акьван инанмиш туширтани, адан гуьгьуналлаз вири прибалтри хвена...

Байдена и малуматар, зун гьавурда акьурвал, гьакь дуьньядин хейлин савадлу ва сабурулу политикрини кьейд авурвал, фадлай вилив хуьзвай. Яни и чиркин кьуьруьк, тапаррин гьуруш тьукьуьруниз режиссервал

авурди гьам я. Британиядин, Германиядин, Франциядин ампайризни и кар виликамаз чизвай. Амма Украинадин квасадиз и сеферда вичин роль тамамардай тегьер чир хьанач. Алакьнач вичин чиркин ният кылиз акьудиз. Тапарар, чулав парчадал, лацу гьалуни цвалар хьиз, хкатна чир жезвай. Ракета нинди я, гьинай яна ва икь мадни. Львовдин полигондилай ягъай ракета НАТО-дин член Польшадин са агъалидин гьаятдиз аватна. Анал са кьумьне трактор, са гьикь ятлани атанвай 2 касни алай кьван. Дьаведихъ галаз алакьалу са затни алачир... Россиядихъ яраб вучтин кьаст авайтла, ихътин чка ягъиз?!

Гьа и шартларани Байденани, Дудадани, Макронани, Шольцани, масабурни, ракета Украинадинди ятлани, тахсирлуди гуя Россия я лугъуз, чеб гьахъарзавай. НАТО-дин кьил Столтенберга анжах и ракета Россиядай ягъ тавурди, ам хатадай хьанвай кар я лагъана. Ятлани тахсир Россиядик квайди кьейдна и "акьуллудани".

Эхъ, вилив хуьзвай Зеленскийди дуьньядин пуд лагъай дьаведик ций акатун, НАТО-дин кьумекдалди Россия "жазаламишун".

И кар алакь тавурла, Зеленскийди маса лап угьраш фасикьвилеин, акьалтлай фашиствилеин мусибат дуьньядиз раижна: есирда гьатнавай чи аскерин са десте, майдандал акьудна, гуьлламамишзавай тегьер вири каналриз рекъе туна...

Шад хьайибур вузар я?

Аламат я, мад гьа чпин бубайри немсерин фашистриз кьуллугъай полякар, эстонвияр, латышар, литоввияр, Украинадин бандерчиар, бязи гуржиар ва масабур ихътин инсансузвилеиз, инсафсузвилеиз разивилелди,

гьатта шадвилелди килигна. Ивидихъ ихътин кьанихвал гьинай атанатла? И члавузни англичанрини французри, немсерини бельгиявийри, америкавийрини австралиявийри тахсирлуди гуя Россия я лугъуза. ООН-дин заседаидил и месэладиз килигдайлани, парабур гьа вагъширин тереф хвена, гуя нацистрин, фашистрин гуьллейри чан кьачур чи аскерар инсанар тушир... Украинадин ракетайди "хатадай" кьейи 2 поляк гьакьван вине тир кьван. Донбасса гила 9 йисуз бомбайрик рекъизвай кьванбуру инсанар туш ман?!

Яраб инсанар икьван инсафсуз, акьулсуз вучиз хьанватла? Рагъакьидай патан, кьил-кьилелай алатунайни Россия тахсирлу я жал?

Жанабияр! Жуван кьвали ций кьадалди, кьуншидин кьвал куз, адал хьуьрез, тахсирарни гьадак кутаз хьайитла, эхир гьихътинди хьун мумкин ятла, фикирдиз гьизватла куьне?

Америка океандилай а пата ава лугъуз, дуьнья гьикьван куда куьне? А ций квел элкьведайди чизвачни?

Адетдин америкавийри, Украина чпин 51 - штат хьанвани? Адаз гьикьван пул рекъе твадайди я лугъуз, наразивалзава... Бес тушни келлегуьзар хуьн?..

Гьа тегьерда Европадин вири чьехи шегьерра, агъурралди адетдин инсанрин-фялейрин, шоферрин, фермеррин, духтуррин, студентрин иштираквал аваз митингар, забастовкаяр, аксивилин маршар тешкилзава. Дуьнья наразивилин кьуватди кьарсунава. Россия тахсирлу я лугъузвани куьне?

Гьина гьихътин завал хьайитлани, газдин линияр хьиткьинарайлани, самолетар ягъайлани, террордин мусибатар хьайилани, гьар са дуьшубьда, Россиядин кам тахъай чкайрани гьам тахсирлу я лугъун куь адет хьанвани?.. Исади Муса гьикьван жакьвада? Идалай куьне куь малдин иесивал авуртла хьсан тушни?

Россияди дуьнья фашизмдин тегьуьндикай хвена. Гила цийи фашистрикай дуьнья хуьзва. Куьне вучзава? 78 йис идалай вилик 1945-йисуз, фашистар куьне кьиникьикай кьутармишна, абур хвейиди хьиз, гила абур мадни яракь гьаз Россиядай ракуьрайла, тахсир ник кутазва?.. Куь яракьринни аскерин Украинада вуч авайди я?

Пул - гарузни ракъиниз



Дагъустанда "къацу энергетикадиз" желбдай инвестициярин кьадар 50 миллиард манатдилай алатда

Натали ГЪАЖИЕВА

Дагъларин улкведа мукьвал тир 5 йисан кьене энергетикадин хиле, ракъинин электростанцияр (СЭС), гарун паркар кардик кутуналди, чьехи проектар кылиз акьудун фикирдиз кьачунва. Республикадин гьукумдин кьилевайбуру гьисабзавайвал, цийи объектри агъалияр дурумлудаказ ва хьсан еридин электроэнергиядалди таъминардай мумкинвал гуда, тарифриз талукь рекъемар хжак хьунин вилик пад кьада.

Лагъана кьанда, электроэнергия гьасилдай цийи рекъер вилик тухунихъ республикада хьсан гележег ава. Алай йисан июлдин ваира Южно-Сухокумск шегьерда 15 МВт гужлувал авай ракъинин станция кардик акатна. Им регионда кылиз акьуднавай альтернативный энергетикадин сад лагъай проект я. 2024-йисалди Дагъустанда чпин умуми гужлувал 169 МВт-диз барабар жедай СЭС-ар эцигдайвал я. Абуру саки 100 агъурдав агакьна кьвалер михьи энергиядалди таъминардай мумкинвал гуда.

Кьейд ийин хьи, республикадин гьукумдин кьилевайбуру гарун мумкинвилерикайни менфят кьачуниз кьетлен фикир гузва. Мукьвара Дагъустанди "Новавинд" компаниядихъ галаз икьрар кутлуннава. Адан бинедаллаз Дагъларин улкведа умуми гужлувили саки 315 МВт тешкилдай гарун электростанцияр эцигда. Республика патал цийи жуьредин станцияр Махачкъаладиди кеферпата авай мулкара пайда жеда. Алай вахтунда ина 12,5 МВт гужлувал авай гарун сад лагъай электростанция эцигди гатлуннава.

Гьелбетда, региондихъ ГЭС-ар эцигунин жигьетдай хьсан мумкинвилер ава. "РусГидро" ПАО-диз 2028-йисалди 49,8 МВт гужлувал авай чьехи гидростанция кардик кутаз кьанзава. "ГидроЭнерджи" компания лагъайтла, умуми гужлувал 6 МВт-диз барабар тир гьеччи 6 ГЭС-дикай ибарат проект кылиз акьудиз гьазур я.

Кьенин юкьуз Дагъустанда электроэнергия гьасилзавай 16 ГЭС кардик ква. Амма абурулай электроэнергиядин жигьетдай республикадихъ авай игьтияжрин анжах 60 процент таъминариз жезва. РД-дин энергетикадин ва тарифрин

министерстводи, "СО ЕЭС" АО-дин филиалдин (РД-дин энергетикадин региондин диспетчердин управление (Дагъустандин РДУ) малуматрал асалу хьана, хабар гузвайвал, 2021-йисуз Дагъустанда 7,7 миллиард киловатт электроэнергия ишлемишна, гьа са вахтунда гьасилнавайдан кьадар 4,85 миллиард киловаттдиз барабар я.

РД-дин энергетикадин ва тарифрин министр Ризван Мурадован гафаралди, республикада, энгел тавуна, гьасилзавай ва ишлемишзавай электроэнергиядин кьадар са дережадиз гьана кьанзава. Анжах исятда кардик квай электростанциярин кьуватар и кар кылиз акьудун патал бес жезвач. Региондихъ энергия гьасилдай маса рекъер, чешмеяр ава ва, Р. Мурадова гьисабзавайвал, михьи энергия гьасилунин карда абурукай менфятлудаказ хийир кьачуз жеда.

"Дагъустанда электроэнергия гьасилдай цийи проектар кардик кутуни республикадиз лап чьехи инвестицияр гьидай рекъер ачухда. Ихтилат 6 йисан кьене тахминан 75 миллиард манатдив агакьна такьатар желб авуникай физва.

Идалай гьейри, цийи объектар пайда хьунин нетижада кьвалахдай цийи чкаярни арадал кьведа, налогрин база вилик тухудай шартлар тешкилиз жеда. Кылинди, регион дурумлудаказ электростанциядалди таъминариз алакьда", - лугъуза Р. Мурадова.

Министрди гьакьни кьейд авурвал, 6 станция эцигуни республикада электроэнергия гьасилун 24 процентдин (йисан кьене - 1200 кВт) артухарда.

РД-дин энергетикадин ва тарифрин министерстводи гьакьни хабар гузвайвал, Дагъустандин гьукумдин кьилевайбуру инвесторриз лазим тир кьумекар гуз гьазур я. Мисал яз, чилин мулкар чара авун, эменнидилай, чилелай гузвай налогриз талукь кьезилвилер таъминарун ва икь мад.

"Чна министерствода "Проектрин офис" кардик кутунва. Ада инвесторрихъ галаз кьвалах кыле тухуда. Чи махьсад ракъинин, гарун, цин мумкинвилерин кьумекдалди Дагъустанда электроэнергиядин жигьетдай кьвердавай артух жезвай игьтияжар таъминаруникай ибарат я", - алава хьувуна Р. Мурадова.

Шабагьар вахкана

Чи мухбир

"Лезги газетдиз" ДГТУ-дин пресс-кьуллугьди хабар гайивал, мукьвара вузда кыле феий алимрин советдин нубатдин заседанида РД-дин Халкъдин Собранидин Председателдин са лагъай заместитель Юрий Левицкийди иштиракна. Ада вуздин 50 йисан юбилейдихъ галаз алакьалу яз хейлин йисара илимдин хиле намуслувилелди зегьмет члугунай са шумуд муаллимдив шабагьар вахкана.

Заседанидал рахадайла, Юрий Левицкийди эхиримжи йисара вуздихъ хьанвай агалкьунар кьейдна ва ам девирдихъ галаз кам-камуна аваз виликди физвайдакьай лагъана. "Кьенин юкьуз ДГТУ дурумлудаказ виликди физвай вуз я. Ам Урусатдин кьиблепата образованидин, илимдин ва медениятдин чьехи центр яз гьисабзава", - алава хьувуна ада.

Вичин рахунра ада РД-дин Халкъдин Собранидин Председатель Заур Аскендерован патай вуздин вири коллективдиз юбилей мубаракна ва муаллимрихъни студентрихъ илимдин рекъе мадни еке агалкьунар хьун алхишна.

Заседанидин эхирдай вахтуналди ДГТУ-дин ректордин везифаяр тамамарзавай Назим Баламирзоева вуздихъ галаз авай алакьаяр мягькемаруниз кьетлен фикир гунай Дагъустандин Халкъдин Собранидин руководстводиз сагърай лагъана.

Сажидин САИДГЪАСАНОВ, шанр

СОВЕТРИН девирда, фитнейралди чандиз къаст авур, гуьгьунлай къанундалди тахсир квачирбур яз малумар хъувар инсанар гзаф хъана. Абурун арада лезги халкъдин къегьал хва, большевик Шихмирзе ШИХСАИДОВНИ авай. Адакай сифте яз заз би бубадилай ван хъанай. Фитнейрин къурбанд хъайи адан умуьрдиз талукъ гзаф делилар за Вино Сталдал Шихнебиев Шихгъасан лугъудай касдивай къватнай. Гъа члавуз абур за са дафтарда къейднай. Мукъвара жуван архивда авай документар, чарар-царар тупалай хъийдайла, заз Ш.Шихсаидован умуьрдиз талукъ делилар авай дафтар гъат хъува...

"Баку, Кирован проспект, 26, блок - 1, кв. 6. Ина "Гъвечли Киров" твар ганвай кас авай. 1936-йисуз партиядин Акстафинский РК-дин 1-секретарь Саидов Мирзе вичин умуьрдин юлдаш Саидова Тамара (миллет - яхул) галаз яшамаш хъанай...

Шихмирзе Шихсаидов 1905-йисуз дидедиз хъана. Ам Агъа Сталдлай тир. 1916-1917-йисара Куьре округдин Къасумхуьрел урус члалал къелна, халкъдин училищеда 2-дережа къачуна. 1918-йисуз Къубадай атай Малла Исади адаз светский школада туьрк члалалди тарсар гана. Ш.Шихсаидоваз туьрк члалалди тарсар гайибурун арада мадни Темирхан Шалбузовни авай. А йисара адахъ галаз санал Къасумхуьрелай тир

1937-йис тир. Зи бубади Агъа Сталрин "Кирован" тварцихъ галай колхоздин завхоз яз къвалахзавай. Бубади авур ихтилатрай малум тирвал, са сеферда майишатдин председатель Абаса адаз Бакудай хтанвай телеграмма къалурна ва ам къелун буйругна. Бубади ам къелна акъалтарайдалай къулукъ Абаса лагъана:

- Сийиджамал, акъ хъайила, Бакудай "Гъвечли Киров" мугъмандиз хъвезва, тушни? Ам хъсандиз къабулна къанда! Вуна хуьруьн-



Гъвечли "Киров"

Меьгамедмирзе Меликова, къулансталви Буба Фатуллаева, агъасталви Нажмудин Маьмудовани къелна. 1921-1922-йисара комсомолдин член Ш.Шихсаидов Бакудиз фена. Аниз финин теклиф адаз къубави Малла Исади ганай. 1929-йисуз адакай Бакуда комсомолдин ЦК-дин секретарь хъанай... (И малуматар заз рагъметлу Нажмудин Маьмудовавай ван хъайибур я).

Чехи хуьруьхъ чехи тарих жеда, - лугъува бубайрин мисалда. Дугъриданни, Агъа Сталрихъ, геьгенш мулкар, гуьзел майданар, къайи булахар авайди хъиз, лезги халкъ, лезги чил машгур авур къегъаларни хъана. Абурукай сад Шихмирзе Шихсаидов я. Вуж тир ам? И суал за са сеферда зи бубадин вилкини эцигнай.

"Ам "Гъвечли Киров" тир", - лагъанай ада са сеферда. "Гъвечли Киров". Ихътин ажайиб твар акъалтайди вуж, ги тухумдин векил тиртла, адан къадар-къисмет гъихътинди хъанатла чириз къанзавай за бубадилай Ш.Шихсаидовакай мад вуч чидатла лугъун тлалабнай.

1870-йисар тир. Агъа Сталдал Шихсаид, Шихкерим ва Шихзагъир тварар алай пуд стха яшамаш жезвай. Абуру Шихнебидин веледар тир. Шихсаидлахъ лагъайтла, вад хва авай. Абурукай къуд рагъметдиз фенай. Шихсаид вичихъ амай Шихмирзе твар алай гада чехи авуна.

Шихсаидлахъ, йис арадай ахъайиз, цадай пуд рипедин са ник авай. Гъикъван дарда авайтлани, амай са велед къванни хъсандиз яшамаш хъун патал ада вичин дуст Идрисан гада Къафланлахъ галаз Шихмирзедив Алкъвадрални Агъа Сталдал фекийрин гъилик къелиз туна. Амма къачур чирвилери, къелиз-къъиз чир хъунилай гъейри, мад са хийирни тагайди акур Шихсаид хъиз лежбервал авун меслятна. Гъвечлиизмаз дидедикай маьгърум хъайи Шихмирзедиз четинвилер гзаф акуна.

Вичин яшар виш йисарилай алатнавай Иминат халади, вичел чан аламаз, заз Шихмирзедин умуьрдикай бязи делилар ганай. "Шихмирзединбурун къвалер пуд Сталрин кавхяр хъайи Къайиббурун къвалерин патав гвай. Кагъаздилай лацу чин авай Шихмирзе, къвачерал чларар тун тавунвай шаламарни алаз, са сеферда чи варцел атана.

- Мислимат баха, - лагъана ада чи дидедиз, - зун пака гадайрихъ галаз Бакудиз физва. Са къус фу ганайтла, къанзавай заз.

- Шумуд къанда? - хабар къуна дидеди? Шихмирзедай гаф акъатнач. Дидеди адав, багъламадик кутуна, чими къве фу вуганай", - ахъайнай заз Иминат халади.

вийрив куьчейра къайда тваз тур. Вилик пад рекъихъ галай дараматрин цлар лацадай асунун, михъвилер авун буюрмиша. Амай савдар за масабурун хиве твада.

- Чалай аслу къвалахар чна вири авуна, - давамарна вичин ихтилат бубади. - Хуьруьн жемят къегъал цчел вил алаз акъвазнавай, амма багъа мугъмандиз хайи хуьр мад аккун къисмет хъаначир. Са къадар вахт арадай фейила, хуьруьв гъукумдин органрай къвед лагъай чар агакъна. Ана Саидов Мирзе гъибуркай ятла, тади галда чирна, чпиз жаваб хгун эмирнавай.

За бубадиз суал гана: - Я буба, чи ихтилат Шихсаидов Шихмирзедикай физва. Бес Саидов Мирзе вуж я?

- Советрин гъукум тестикъ хъайи йисар. Са бубат кар алакьдайбур, агъзур жуьре лекеяр кутаз, телефзавай вахтар тир. Хуьревай фекийрин векилар, гзаф чилер гвай кулакар твар алайбур, къаз, дустагъра твазвай. Нубат тварцихъ "шихар" галайбурал агакънавай. Шихсаидан амле Шихкеримни, къада лугъудай ван чкайла, рикъ хъиткъина, къена. И арада Шихсаид вичин хва Шихмирзедиз цийи гъукумдин къарардик акат тавун патал хуьрляй экъечун меслят къалурнай. Юлдашни рагъметдиз фенвай Шихсаидан дуьньядихъ вилни галамачир. "Алад, чан хва, захъ са хипен умуьр я ама, я амач. Жуван къилиз чара ая. Зун къейитла, жемятди кучукда", - лагъанай ада хъиз.

Бакудиз феий Шихмирзеди, хуьруьн советдай гъий справка квахъна лагъана, вичиз "Саидов Мирзе" фамилияни твар авай цийи паспорт къачуна. Бакуда ам Саидов Мирзе яз машгур тир. Агъа Сталрин хуьруьз хтай чарарани Саидов Мирзе къейднанавай.

Кардин гъавурда акъурдалай къулукъ за бубадилай ихтилат давамарун тлалабна.

- Са къадар вахтар арадай фейила, чал ам "шейхерикай я, дашнакърин партиядин член я" лагъана дустагъда турдакай, са шумуд йисалай гъа дустагъда телеф хъана лугъудай ванер агакънай.

Шихмирзе Шихсаидов мукъувай чидайбур суракъдайла, зал алай вахтунда чи арада амачир Шихгъасан муаллим гъалтна. Куьгъне девирда - Агъа-Кранрин, чи йикъара Кирован тварцихъ галай къаналдин къерехда, члурал ацукъна, чна яргъалди суьгъбетар авунай. Ада вич, гада яз, Бакудиз феий гъаларикай суьгъбетнай.

- Са сеферда Шихмирзеди (ада вичин тварцихъ ва фамилиядихъ галай "шихар" галуднавай ва вичиз Мирзе халу лугъун тагъкимарнавай) зун вичихъ галаз яргъал са рай-

ондиз тухвана. Гуьгъунлай чир хъайивал, колхозар гужуналди тешкилиз ракъурай партиядин векилар са-сад ягъиз рекъизвай чкаяр гъибур тиртла, гъаниз Мирзе халу, ам гъанра къванни телеф хуьравай лагъана, ракъурзавай къван.

- Вучиз? - жузунай за Шихгъасан муаллимдивай.

- Вучиз жеда къван?! Мирзе халудин твар вири Азербайжанда машгур хъанвай. Хуьрляй члар алай шаламар алаз феий лезгидикай эвела буругъра къвенкъевичи ва ялавлу коммунист хъана, гуьгъунлай, къуллугърилай къуллугърал хъаж жез, Азербайжандин ЦК-диз акъатна. Зи рикел аламач, ам гъа члавуз Бакудин горкомдин секретарь тирни, я тахъайтла, маса къуллугъдал алайни, амма зарафатдин кар тушир: вирида, ам акурла, "Гъвечли Киров" атанва лугъуз, шадвилер ийидай. И сефердани вич физвайди "къал къвай чка яз акурди" ада, белки, зун вичихъ галаз тухванай жеда.

Чун феий чкадин жемятдик еке къал къвай. Гъулгъуладин ван гъатнавай инсанрин къватлал, Шихмирзедин тагъсирдай ван галукайла, ргар яд иличай цекверин къунт хъиз, къис хъана. На лугъуди, абур Мирзеди вири тилисимда тунвай: витл акъуддай кас амачиз, вири секин хъана. Ада авур ихтилатар жемятдиз акъван хуш хъанай хъи, абур колхоз шадвилелди къабулна, - рикел хканай Шихгъасан муаллимди.

- Мирзедиз Ленинани Сталинан илимдикай хъсандиз хабар авай, - давамарнавай ада

рар къуру гафарин члалахъ жедачир, и кар делилралди тестикъарна къанзавай.

Агъасталвидиз акси къвалах тухузвай Багъирован векилри адал Саидов Мирзеди са устардив вичиз чекмеяр цваз тазвайдакай хабар агакъарна.

- Цурай ман, ам къадагъа туш къван? - вичин наразивал къалурна Багъирова.

- Юлдаш Багъиров, чна Саидов Мирзе дашнакърин партиядин член тирди субутзавай билет гъазурда, - лагъана векилри.

- Ахпа? - и кар хуш атай Азербайжандин къилиз адалай гуьгъуниз вичин векилрихъ гъихътин фикирар аватла чириз къан хъана.

- Ахпа чна чекмеяр цвазвай устар къуна, дустагъда твада ва кичлерар гана, вичи чекмеяр цвазвай члехи касни вич - къведни дашнакърин партиядин членар тирди хиве къаз тада. Кичлевилляй ам чи буйругъ къилиз акъудуниз мажбур жеда. Чна адаз Саидов Мирзедин тварунихъ туькьурнавай дашнакърин партиядин билет адан эрчи патан къвачин чекмедин степькадин кълик кутуна цун буйругъда. Герек хъайитла, чна адав, ламрав хъиз, шагидвални ийиз тада.

- Гъикъ? - суал гана Багъирова.

- Чна адав чекмеяр цвадай заказ гваз атунар - ибур шак татун патал ийизвай куьруькар тирди хиве къаз тада, гуя Саидов Мирзеди адални (чекмечдал) дашнакърин партиядин ихтибарлу векилрал Бакудин партиядин комитетди тухузвай къвалахрикай ва МКБ-дин къуллугъчийрин чинебан крарикай хабарар агакъарзавайди лугъуз тада.



вичин рахунар. Ада жемятдин вилик ахътин рахунар авунай хъи, къе хъиз рикел алама, Ленина хъиз, гъил юзуриз, партиядин къаст чилер лежберрин гъиле вугун ва, члугур зегъметдиз килигна, дуьзвилелди гъакъи гун я лагъайла, вирида кисна яб акалнай. Ада гъар са зегъметчидин аялрив гъакъи къачун тавуна къелиз тадайди, духтурханайра азарлуяр пулсуз сагъардайди ва хейлин маса къулай шартларин тварар къунай...

Бакуда ада алакьунар авай иер са рушахъ галаз къисметар сад авуна. Абурухъ сад яни, къвед яни, тамамдиз рикел аламач, аяларни хъанай. Гъа ик, агъасталви Шихмирзеди Азербайжандин халкъарин арада еке гъуьрмет къазанмишна. Ам яваш гъукуматдин къуллугърин гуравай виниз хъаж хъана, гъатта ВКП (б)-дин Азербайжандин ЦК-дин членвиле хъанай. Бакувийри адаз "Гъвечли Киров" твар гъавайда ганвайди тушир.

Багъировар хътин миллетчийриз лезги хчин тариф акъван машгур хъун хуш хъанач. Рекъе твазвай хаталу чкайрани гайи гъар гъи жуьредин тапуругъ хъайитлани тамамариз хъвезвай лезгидин къилел акъуддай са фендинихъ къекъвез эгечна абур. "Саидов Мирзеди вичин къан-пун чир тахъун патал фамилиядихъ, бубадинни вичин тварарихъ галай "шихар" галудна, чеб шейхерикай тирди чуьнуьхнава" лугъуз, герек ксарал хабарар агакъарзавай члур ниятар авайбур гъатта адан хайи хуьрени авай. Дуьзвилелди рахайтла, "ших" галай тварар ва фамилияр вирирра авай. Тварцихъ ва я фамилиядихъ "ших" гилигуналди, садакайни шейх тежезвайди ашкара тир. Им са кек галкъидай кар тиртлани, Багъирован векилриз ихътин еке къуллугъдал алай ва халкъдин арада "Гъвечли Киров" хъиз машгур хъанвай регъбер, куьлуь-шуьлуьдикай багъна къуна, партиядай акъудиз, къуллугъдилай алудиз тежедайди хъсандиз чизвай. Абуру и кар къилиз акъудун патал маса себебрин суракъда авай.

Себебрин гелевайбур яргъара къекъвенач, мукъвалай жагъана. Советрин гъукумдихъ галаз рази тахъана, чинеба адаз акси къвалахзавай дашнакърин партияди авай. Мирзеди гъадан членрин тереф хуьзвайди я лугъун бес тир. Амма Москвада авай регъбе-

- Де хъсан. Заз лагълагъар туш къанзавайди, кар къилиз акъудун я. Юлдаш Сталинан шак фидай са жизви къванни гаф-члал акъатайтла, за куьн тахъай мисал ийида, - тагъкимарнай Багъирова вичин векилар...

Са гафуналди, акси къуватри буьгътен веьгинин нетижада лезги халкъдин къегъал хва, цийи гъукумдин душман я лагъана, 1937-йисуз дустагъда туна ва гуьгъунлай ана яна къена. Йисар алатайла, ам тахсир квачирди яз малумар хъуваунай.

Шихсаид Шихсаидован вад хъикай амукай садакай къванни ирсдарар амач. Эгер абурал чан аламайтла, низ чидай абур чпин алакьунралди, хайи Агъа Сталрин хуьр, район гъикъван машгурдайтла!

Шихмирзе Шихсаидова Бакудиз фидалди хайи хуьре муаллим яз къвалахнай. Жергедин муаллимдикай Азербайжандин госу-дарстводин гъукумдин органра члехи къуллугъар беьгемарай машгур инсан хъана. Зегъметдин рекъе къалурай агалкъунрай адаз Ленинан орденни ганай. Гъайиф хъи, гзаф къадар къегъал рухвайрин хъиз, агъасталви Ш.Шихсаидован умуьрни туькьуьлди хъана. Адан куьруь, амма баркаллу ва девлетлу умуьр несилар патал хъсан чешне я.

СССР-дин - 100 йис

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

СОВЕТРИН госуларстводи сифте кьабулай лап зурба кьараррикай сад вич маса са госуларстводилайни аслу тахьун паталди вири уьлкве электричестводалди таъминарундин (ГОЭЛРО) тир. Электроэнергияди уьлкведа яшайишдин вири хилер са куьруь вахтунда виликди тухудайди, члехи халкьдин (250 миллиондилай гзаф) игтияжар масакла фад ва ян тагана



Дагълара нурар

таъминариз тежедайди большевикрин а чаван гьукуматдин реьберриз (В. Лениназ, И. Сталиназ, Г. Кржижановскийдиз, М. Калининаз ва масабурз) хъсандиз чизвай.

Са куьруь вахтунда чи Ватандин картадал Волховдин, Куйбышевдин, Днепророзгэс ва маса члехи ГЭС-ар арадал атана.

Дагъустанда гьеле гьа йисара (XX асирдин 30-40-йисар) Сулак ва Самур вацарал, абурун куватар гьисаба кьуна, са жерге ГЭС-ар хьажунин планар тукьлуьрнай. И кардив анжах Ватандин Члехи дяведилай гьугьуниз эгечдай мумкинвал хъанай.

Гекъигун авачир хьтин кар чи республикада, тарихда сифте яз, дагъларин вацарал, кьамарал "гьеччи" ГЭС-ар эцигунихъ галаз алакьалу я. И гьакьикъат чи литературадин ирсинани гьатнава. Ихьтин ГЭС-ар тимил харжийрихъ, фад эцигна, кардикни кутаз жезвай. Абуру асирра мичивиле гьелек хьайи дагъвийрин уьмуьр гьакьван фад экуьник кутазвай, цийи уьмуьрдин артуханвал, кьулайвал, кьудратлувал вири терефрихъай субутарзавай.

1952-йисуз Докъузпара районда сифте яз Кьурушрин ГЭС-дал чан атана! Ада неинки и райондин, гьакь кьунши Азербайжан республикадин хейлин хуьрерини михьи ва уьжур экв гана!

А чавуз партиядин Докъузпара райкомдин 1-секретарь, халис коммунист, бажарагьлу реьбер Эседуллагь Межидович Мамедова, ГЭС эцигдайла зурба тешкиллувал, кар алакьун, кьвачелай хутлунна, цера гьахьиз, виридахъ галаз, кьуьнкьуьне туна, еке зегьметар члугурди чидайбурун рикел хъсандиз алама. Дагъустанда сифтебурукай яз район тамамвилелди электричестводалди таъминарунай ам уьлкведин члехи шабагьдиз - Ленинан ордендиз лайихлу хъанай.

Гьа чавуз Дагъустандин халкьдин шаир Шагь-Эмир Мурадова, "Дагълара нурар" кьил гана, члехи поэма кхъенай. Шаирди дагъвийрин зегьметдин игитвал тебрикунихъ галаз сад хьиз, им Октябрдин инкзилабди арадал гьайи зурба госуларство СССР-дин милли политикадин низвал, артуханвал, гьакьикъи демок-

ратия, халкьарин садвилдин, барабарвилдин, стхавилин багьдин емишрикай сад тирди кьейднава:

*Цуькверин юкьва са гьул ава захъ,
Дуьньядин рагъ я СССР члехи.
Играми диде - Ватан я ам зи -
Ватан бахтавар, абад гьульустан,
Адан са гьул я гьузел Дагъустан...*

А поэма чи хрестоматийрани гьатнава. Алимри адакай хейлин рецензияр, монографияр кхъенва. Гьа жергедай яз, зани жуван дипломдин кьвалахда ("Монологи о лезгинской поэме" твар алаз ам ктаб

дагьдин кьамал эцигиз жедайди субутарай сифте кас Москвадай а чавуз хуьруьз мугьманвиле хтай кьурушви инженер-энергетик, яшлу агьсакьал Саидан хва Серкер хъана.

Чи гьисабрай, Серкеран кьамат шаирди вичин вахтунда (1936-йис) Кьурушдал хтай ва гьеле гьа чавуз Дагъустан электричестводалди таъминарунин план тукьлуьрай члехи реьбер Самурскийдин кьамат риклеват теснифнава.

Эхъ, дагъвийрин векилри гьеле гьа йисара уьлкведин лап вини дережадин вузра кьелзавай, пешекарвал кьачузвай, Ватандиз вафалувилелди кьуллугъзавай...

Поэмада и ГЭС-дал лезгийрихъ галаз санал маса миллетрин векилрини зегьмет члугурди, ам чи вири халкьарин садвилдин куватди арадал гьайиди шофер Гришадин риклиз хуш жедай кьаматдалди кьалурнава. А чаван дагьдин гьуьлуь рекьерай, муькьвер алачир кьамарай ракуьнни бетондин зурба шалманар, гьакьван булдиз симер, герек маса тадаракар тухун регьят крар тушир.

Гришади а рекьер муьтлуьгьарна, дагъвийрин гзаф жегьилар, иллаки аялар вичел ашукьарна. Гзафбурукай гьугьунлай вилегь шоферарни, трактористарни хъана. Лезги хизанра гзаф гадайрал Гриша твар эцигнай.

Кьурушрин ГЭС-дин чкадин инженеррикай сад а чаван вилегь коммунист, халисан тешкилатчи, Кьилепатан Дагъустандин хуьрер электричестводалди таъминарунин кьиле акьвазай Азаев Ида-

ят Фарманович я. Гьугьунлай адан твар несилри эбеди яз рикел хуьн патал и ГЭС-дизни гана. Гилани ам Идаят Азаеван тварунихъ галай ГЭС я.

"Дагълара нурар" поэмада Идаят Фармановичан гьакьиндай икь кхъенва:

*- Ватандин дяведани иштирак авур,
Кьвалахрани гьамиша баркалла кьачур,
Коммунист Азаева кьалурда гьунар,
Кьиле тухуда, гьелбетда, элдин
ихтибар...*

Элдин ихьтин теклифдиз Азаева вичи жаваб гузва:

*- За кардалди кьалурда зегьметдин
чешне,
Куьне авур гьуьрмет кьада лап вине.
Гьазур я зун чанни гуз зи Ватан патал,
Члехи сувар тухузвай Дагъустан
патал...*

Дагъустанди а чавуз вичин автономиядин 30 йис тамам хуьн кьейдзавай.

Гьа йисара, жегьил комсомолка яз, гьиле перни ведре кьуна, ГЭС-дин эцигунрал кьвалахай Агьакеримова Зуьгьре бадеди Текидал вичин кьвале авур суьгьбет зи рикелай фидач. "Ам чун хьтин рушарин кьвачер куьруь, гьилер яргъи хьайи вахт тир..." Яни рушари, гьилера ведрер аваз, эцигунрал кьумни цемент дашмишзавай. Гадайри кьванер хкажзавай...

Гьайиф хьи, икь арадал гьайи халкьдин эмендидиз «перестройкадин» тарашунри вичин кьаст кьалур тавуна тунач. Чубайсар хьтин вагьшийри СССР-дин вахтунда арадал гьайи гьихьтин члехи эцигуннар, карханаяр тергна, идаз-адаз, бубадин мал хьиз, багьишна. Кьурушрин ГЭС-дални цифер атана. Ам чукурна, кьванер садаз, ракар масадаз, чилер пуд лагьайбуруз кьакьудиз клан хъана. Текивийри ам хвена! Тарашиз тунач!

Бес! Чубайсрикай хъана СССР-дин халкьари арадал гьайи девлетрин иеси-яр... Кье катнава а "кьайгьударар" чи уьлкведи. Кьурушрин ГЭС чкадал алама!..

СССР амач лугьдай гаф зи мецел кьезвач. Адан ирс амай кьван ам кьвахдач!.. Халкьарин садвал мад арадал кьведа.

Дербентдай хабарар
Куьчейра кьир
цазва

Кьагьриман ИБРАГЬИМОВ

Дербентдин Сальманан тварунихъ галай куьчедин агьа пата авай "Гипократ" медцентрадиз мукьва кьуд куьчеда аваданламишдай кьвалахар активнидаказ кьиле физва. Абуру пудратдин "Маяк" ООО тешкилатди кьиле тухузва.

Шегьердин архитектурадин управленидин пешекар Рейсат Кьурбановадин гафарадди, и объектда са кьат кьир цунин ва тротурдин плитка тунин кьвалахар акьалтларнава. Пуд лагьай куьчеда чилин кланикай газдин ва цин турбаяр тухванва. Гьаятриз гьахьзавай мулкара кьван тунин кьвалахарни пландик ква.

Кьвалахар гьиле кьуна тухунай шегьердин администрациядин руководстводиз агьалийри сагьрай лугьзува.

Абурун гафарадди, икьван гагда микро-райондин куьчейр кьайдада авачир, фурадин, кьарадинни руквадин гьилляй я кьекьез, я машин гьализ жезвачир.

И объектрал рабочийрин кьуд бригадади ва махсус цуд машинди кьвалахзава.

Авадан ийизва

Орта-кьапу куьче аваданламишунин сергьятра аваз Нарын-кьеледиз физвай гурарилай кьеледин цлан кьерехдай агьуз Крупскаядин куьчедал кьван инсанар кьекьведиди рехъ тукьлуьрун пландик ква. И сейрдай мулкара адетдин кьван твада.

Дербентдин архитектурадин Управленидин пешекар Елизавета Федоровадин гафарай малум хьайивал, проектдин бинедаллаз рекьера, кьеледин цла, Орта-кьапу ва Баят-кьапу варара, йифиз гьурнегдиз аквадайвал, эквер твада. Инра гьакьни ял ядай чкаяр, аялар кьугьвадай майдан тукьлуьрда, гьеччи багьни (сквер) кутада. Куьче тирвал кьерехара кьацу набататар, тарар акурда.

Ина гьакьни инженерный кьурулушар дегишарда, экверин сеть чилин кланикай тухуда. Проектдин сергьятра аваз машинара акьвазардай алава чкаярни тукьлуьрун пландик ква.

Парк
тукьлуьрзава

Кьеледин "Кьирхляр-кьапу" ва "Жарчи-кьапу" варарин арада парк тукьлуьрун кьвалахар йигиндиз кьиле физва.



Маршрутдин вини кьилин паюна авай асул кьвалахар: кьекьведиди рехъ, гурар, майданар, цал мягькемарун ва экверин кабелар тухун акьалтларнава. Участок вични аваданламишдайвал я.

Маршрут тирвал архитектурадин гьеччи жуьредин куьсрияр эцигнава.

Инал кьвалахзавай участокдин начальник Гьасан Гьасанован гафарадди, вири кьвалахар мукьвал вахтара акьалтлардайвал я.

Объектдал 32 касди ва пуд махсус машинди кьвалахзава.

Шегьердин Ленинан тварунихъ галай куьчедин сад лагьай нумрадин кьвалин гьаятни аваданламишнава.

Ана кьвалахар пудратдин "Кубальфастрой" тешкилатди кьиле тухвана. И участокдин начальник Хайбула Хайбулаеван гафарадди, агьалийри кьулайдиз ял ягун патал гьаятда мебелни беседкаяр эцигнава.

Бикеханум АЛИБЕГОВА

МЕКТЕБДА клелзавайла, зи рикл географиядал алай. Са кьадар акьалтайла, за сиягьатар авуникай хиялариз хьана. Заз Акьалтай Кеферпатаз, Хабаровскдиз, Владивостокдиз, Магадандиз, Чукоткадиз ва Камчаткадиз физ кланзавай.

Жуван хиялар за чехи хьайила кьилиз акьудна. Яратмишунрин гьевесдив ацанвай руьгьди зун яргал тир мулкариз мукьвал-мукьвал акьудзава.

Кьенин йикьалди залай, рапрап ийиз, нур гузвай живедал гьейранвал ийиз ва чинин хам "класзавай" аязрикай лезет кьачуз, Полярный кругда ва Тюмендин областда тамандаказ кьекьез алакьнава. Кефердин тьебиатдин веки шартлара зи ватангьлийри гьикл зегьмет члугвазватла, заз жуван вилералди акваз кланзавай.

Бязи лезгийрихь галаз зун интернетдин куьмекдалди таниш хьана. Нетихада за са жерге очеркар ва ктабар кьхьена. Амма кьенин зи суьгьбет вичин уьмуьр Хабаровск шегьердихь галаз алакьалу авунвай Дагьустандин лайихлу рухвайрикай сад тир геологиядинни минералогиядин илимрин доктор **МИРЗЕХАНОВ Гьаж**и Сиражудиновичикай я.

"Условия формирования, принципы прогноза и оценки ресурсов техногенных образований отработанных россыпей золота: на примере юга Дальнего Востока" темадай адан диссертациядин илимдин рекьяй цийивал адакай ибарат я хь, мяденрин кьвалахар кьиле тухудайла, элкьвена кьунвай тьебиатдиз, экологиядиз гузвай зарар жезмай кьван тимилярнал фикир желбнава.

Илимдин кьве чирагь

Гьаж Мирзеханов Кьасумхуьрел, аялар дуствилин, сад масадан гьавурда гьатунин гьиссераллаз, халкьдин адетраллаз тербияламышзавай хизанда 1954-йисуз дидедиз хьана. Юкьван мектеб акьалтларай жегьил Ростовдин университетдин геологиядин факультетдик экечизава. Жегьил пешекар яз, ам кьвалахун патал Хабаровскдиз ракьурна. Вични - кьилди ваь. Адахь галаз и вузда, геологиядинни географиядин факультетда клелзавай Кузнецкдай тир Зоя Гавриловнани. Ам жегьилдин кьисмет яз хьана. Илимдин яратмишунар абуру санал Якутияда башламышнай, ахпа Хабаровскдиз акьатна.

Гьа ик, гзаф йисар я абур, илимдин кьве чирагь, Хабаровскда яшамиз жез. Абур кьве рушан диде-буба я. Чехи руш Дарья - зи таниш - дидедин рекьяй фена, ам географиядин илимрин кандидат я.

Гьвечи рушакай туризмдин хилай философиядин доктор хьанва. Гьаж ва Зоя Мирзехановри чпин уьмуьрдикай тахминан 50 йис илимдиз бахшнава. Амма абуру чпин виридалайни багьа хазина хтулар яз гьисабзава. Азад вири вахт абуру хтулриз серфзава.

"Голдрегион" карханадин директор яз кьвалахзавай вахтунда Гьаж Мирзеханов Приамурьедин кьизилдин кьуд мяден - Илинда, Иликан, Чапла Лог ва Кашурников - гьазурунал машгул тир.

Халисан руководителдиз вичин гьилик кьвалахзавай ксарин игьтияжрикай хабар ва четин вахтунда ам гьамиша куьмек гуз гьазур хьун лажим я. Гьаж Мирзеханова вичивай куьмек тлалабай касдиз ваь лагьай дуьшущар малум туш. Хьсан кьилихрин, рикл ачух инсан хьиз, ам вичин кьвалахдани еке пешекар я. Гь. Мирзеханов "РФ-дин мяденрин гьуьрметлу разведчик" лагьай тьварцлиз лайихлу хьанва.

Хайи ватанни адан рикле ава - Дагьустандин диаспорадихь галаз датлана алакьа хуьзва, дарда авай ксариз куьмекарзава. Гьаж Мирзеханов Дагьустанда кьиле физвай крайкай гьамиша хабардар я. Ада дустарихь галаз сих алакьа хуьзва.

Зоя Гавриловна - профессор, географиядин илимрин доктор, ятарин ва экологиядин месэлайрай Институтдин регионда тьебиатдикай менфят кьачунин кьвалах хьсанарунин лабораториядин заведующий. Ам 250 публикациядин, гьа гьисабдай яз 8 монографиядин ва 2 учебникдин автор я. Адан монографиярикай сад, месела, вузрин студентар ва преподавателар, туриствилин фирмайрин кьуллугьчияр патал итижлуди я. Ктабдин материалри туриствилин ресурсрин кадастр арадал гьунин бинеяр ачухарзава, сагьламовал гуьнгьуна хтун патал тьебиатдикай менфят кьачунин кьвалахар идара авунин кьурулушда ада кьазвай чка ачухарзава.

Шумуд сеферда Зоя Гавриловнади илимдин хиле кьиле тухузвай мярекатра иштиракнатла, гьикьван кьизилдин кьумар Гьаж Сиражудиновичан вилерикай фенатла гьисабиз хьун мумкин кар туш. Кьве илимдиз гьам кьвале, гьамни кьвалахал рахадай месэлаяр гзаф ава.

Зоя Гавриловна неинки гьуьрметлу профессор, алим, гьакни Мирзехановрин кьвалин кьул чимидаказ хуьзвай кайвани, диде я. Кьвал безетмишунал, цуькверихь гелкьуьнал ва азад вахтунда хьсан ктабар клелунал адан иллаки рикл ала. Гьаж Сиражудинович лагьайтла, вичин вири фикир кьуд хтулдиз гуз алахьда. Адаз абур галаз хайиди хьанвай Хабаровскдин крайдин гуьзел пиплера ял гьиз кланда.

Кьенин юкьуз лезгийри дуьньядин гьар жуьре мулкара яшайиш кьиле тухузва. Гьар жуьредин пешейрин сагьибар тир абуру, Ватандивай яргьа аватлани, хайи ерийрин чимивал, лезгийрин намус, тербия рикелай ракьурзава. Яшамиз жезвай чкайра абуру кьулайвилер арадал гьизва, хизанрин хушбахтвилехь ялзава, гьакьисагдаказ зегьмет члугвазва. Абуру маса миллетрин векилрихь галаз кьени алакьаяр арадал гьизва, абуру гьуьрметлудаказ эгечизава. Нетихада чпизни еке гьуьрмет кьазанмишзава.

Хабаровскда ва маса чкайра авай гьвечи Ватан, багьри ерияр гьамиша рикле авай, лезги халкьдин векил я лагьай тьвар вине кьунвай Гьаж Сиражудинович хьтин чи ватангьлийрал за дамахвава.

Лезги ичер

Хазран КЬАСУМОВ

И йикьара зун Эминхуьре чеб багьманчивилел, емишар, асул гьисабдай ичер, гьасилунал машгул жезвай 5-6 итим алай чкадал акьатна. Ихтилат ичерикай, абурун сортарикай физвай. Абурун ихтилатрай малум хьайивал, ичерин сортар гзаф я.

Итимрин арада гьуьжетарни арадал атана, сада ичерин флан сорт лезгийринди я, муькуьда маса халкьаринбур я лугьуз. Заз и кар итижлу хьана: яраб ичерин гьихьтин сортар аватла? И ва я маса сорт гьина арадал гьайиди ятла?

Жуван архивда авай чарар, газетрай атанвай клусар гьилелай хьийидайла, зи гьиле, "Лезги газетдай" атлана, чарарик кваз хуьзвай "Ичерин тьварар" макьала гьат хьувуна. Тарихдин чешмейрилай эгечина, ичерин тьварарикай кьхьенвай макьаладай са бязи делилар кье заз газет клелзавайбурун фикирдиз гьиз кланзава.

Макьалада кьхьизвайвал, ичерин сортарал гьалтайла, лезгийри, чпи цана, арадал гьанвай сортар гзаф ава. Дегь девиррилай багьлар кутаз, хуьруьн майишатдин и хел вилик тухвай лезгийри ичерин цудралди сортар арадал гьана. Кавказдиз, Урусатдиз ва Юкьван Азиядин уьлквейриз и ичер "Лезги ичер" хьиз сейли тир. Чи алмирини лезги сортарикай са кьадар малуматар ганва. Месела, филологиядин илимрин доктор Ф.А.Гьаниевадин "Лезги члалан майишатдин хилерин лексика" (урус члалалди) ктабда (Махачкьала, 2004-йис) Куьре патан майвайрин сортарикай, абурукай яз ичерикай са кьадар малуматар гьатнава. Кьубадинни Куьредин лезги сортарикай са бязи делилар чна агьадихь гьизва.

Нуьвед ичер Кьуба патан сорт я. И тьвар литературный члала "нуьгед ичер" хьиз гьатнава. Им дуьз туш. А сорт арадал атай лезги хуьруьн тьвар Нуьведар я. Етим Эминан шииррани и ичин тьвар "нуьвед ичер" хьиз гьатнава. Ибур чехи, залан, чпик миже пара квай яру ва ширин ичер я.

Шихижанияр - и сорт Кьуба пата Шихижан лугьудай лезги багьманчиди арадал гьана. Исятда гьам Азербайжанда, гьам Дагьустанда и сорт кьериз-царуз гьалтзава.

Афатар - Кьасумхуьрел Афат лугьудай багьманчиди цана, агакьарнавай сорт я.

Дагьрантар - и тьвар "Дагьустан" ва "рант", "ранет" гафарикай туькьур хьанва: "Дагьустандин ранетар". И сорт ахцегьвийри арадал гьана.

Кьвалак ичер - ибуруз "жунгав ичерни" лугьузва. Акунрай и ичер тинидин кьвалакдиз ухшар я. Ширин, винел пад хьипи ва яру рангар какахьай ичер я.

Кьенетар - ибуру хьипи ва ширин ичер я. И сортуни тарар багьдин юкьва, муькуь сортарив гекьгайла, кьене пата цадай. Гьавилияй и тьварни "кьене" + "тар" гафарикай туькьур хьанва.

Цару ичер - рангуниз килигна, и ичериз ихьтин тьвар ганва. Цурувални ширинвал квай ичер я.

Цуру ичер - Ахцегьрин сорт тир и кьацу ичерик цуру дад ква. И сорт гьам Кьуба пата, гьам Дагьустанда гзаф чкайра ава.

Кьуьгьуь ичер - и сорт Кьасумхуьрел арадиз гьана, гуьгьуьнлай маса районризни клана. И ичерикай патар (зурар) ийида.

Кьабах ичер Ахцегьрин сорт я. Ичер екебур ва хьипибур жада. Са акьван ширин туш. Гьавилияй и сортуниз "кьабах ичер" тьвар ганва.



Гатун ичер. Кьве жуьредин гатун ичер ава: Кьубадин гатун ичер ва Ахцегьрин гатун ичер.

Маллагьмедар. Сифте яз Ахцегьа Малла Агьмед лугьудай са касди и сорт цана, агакьарнай.

Кьахар ичер. 150 йис идалай вилик Ахцегьрин багьманчийри арадал гьайи сорт я. Гьар йисуз майваяр гьида. И яру ичерал экуь зулар ала.

Куг ичер. Ахцегьрин сорт я. Тарарин кукьван хилерал генани гзаф ичер жада. "Куг ичер" тьварни инай атана.

Жиргьаж. Бязи чешмейра и сортуниз "нуьвед ични" лугьузва. Гьакьикьатда им маса сорт я. Амма и сорт сифте яз Нуьвед хуьре цана агакьарнавайди я. 100 йис идалай вилик и сорт и хуьрйи тир Гьажиди Ахцегьиз тухванай. Кьуба патай Гьажиди гьайи жир фикирда кьуна, ахцегьвийри и сортуниз «жиргьаж» тьвар гана. Яру рангуниз ширин еке ичер я...

Лезги ичерин сортар мадни цудралди ава.

Лезгийри багьлар кутазвайдакай машгуьр сиягьатчи А.Контариниди XV асирда малумат ганай. "Лезгийри икьван багьлар гьикл цана? Майвайриз, иллаки ичериз килигайла, инсан жуван вилерин члалахь жадач", - гафар кьхьей сиягьатчиди тастикьарзавайвал, XV асирда лезгийри Дербентдинни Шемахидин арада авай чпин чилерал багьманчивал лап вилик тухванвай. Гуьгьуьнлай XVII виш йисан тарихчи Эвлия Челебиди Куьрединни Табасарандин багьларикай малумат ганай.

Шадвал кутадай кар ам я хь, чи йикьарани лезгийри чпин берекатлу чилерал багьларин майданар йисалай-суз артухарзава. Ичин багьлар, гьабурукай яз гзаф бегьер гудай багьлар кутунай Стал Сулейманан ва Мегьарамдхуьруьн районар республикада вилик жергейра ава.

Майданар гегьеншарда

Чи мухбир

Дагьустанди цийи уьзюьмлухар кутун патал 900 гектар чил гьазурнава. Идакай РД-дин премьер-министр Абдулмуслим Абдулмуслимова малумарна. Адан гафаралди, чубукар кутунвай чилерин санлай кьачур кьадар 27,5 агьзур гектардив агакьдалди гзаф жада. Алай вахтунда муниципалитетра чубукар цун патал чилер гьазурнава. 2022-йисан эхирдалди уьзюьмлухрин майдан 26,6 агьзур гектардив агакьун лажим я. И хилез гуьмек гун патал республикади алай йисуз зур миллиард манат харжнава.

Абдулмуслимова кьейд авурвал, эхиримжи йисара ципицивилин ва чехирчивилин хилер йигин еришралди виликди физва.

"Эхиримжи йисара чна уьзюьмчивилин хел кьвалчел ахкьалдарнава. И карда чаз неинки уьлкведин ва региондин гьукумри, гьакни чи ципицийри ва чехирчийри куьмекна. Алай йисуз Дагьустанда кьватнавай 268 агьзур тонн ципицрикай 188 агьзур тонн гьалун патал рекье тунва. Бязибур ихьтин бегьерар тарихда тахьай хьтинбур я лугьузва", - малумарна премьер-министрди.

Ада гьисабзавайвал, бул бегьерар вахчунин себейри неинки чилерин кьадар гегьеншарун, гьакни и хиле эхиримжи йисара алай аямдин цийи технологияр ишлемишун акатзава.



"Ик, месела, кьенин юкьуз республикада 4 агьзур гектардилай гзаф ципицлухар стлал-стлал яд гудай кьайдадалди дигизва. Чаз гьакни виниз тир технологияр истемиззавай сортарин ципицлар гьасилиз чир хьанва, гьа са вахтунда жуван хуси сортарни хвенва - абурун кьадар 300-далай гзаф ава", - лагьана ада.

А.Абдулмуслимова бязи четин месэлайрикайни лагьана. Ик, регионда ципицрин кьелемрин кьитвал ава.

"Чаз хуси кьелемар ва питомникар лажим я. И месэла чна 2018-йисалай федеральный дережада хкажзава. Гьелелиг ам гьилиз алакьнавач, амма "чкадилай юзурнава" - алатай йисуз Стал Сулейманан районда чна питомник кардик кутуна. Санлай кьачурла, республикадихь 3-3,5 миллион чубуькдин игьтияж ава", - гьисабзава ада.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

23-ноябрдиз Дербентдин педагогивилин колледждин актовый залда лезги халкъдин зурба шаир Алирза Саидов дидедиз хъайидалай инихъ 90 йис тамам хъуниз талукъарнавай межлис къиле фена.

Къиблепатан Дагъустандиз образованидин хилен пешекарар гъазурзавай чад тир ина шаирдин юбилей къейд авунихъ жележдин муаллимарни тербиячиар патал чехи метлеб авайдал шак алач.

Мярекат тухузвай залдиз гъахъайла, виридаз аквадай чкадал алай Алирза Саидован шиирин, манийрин, поэмаирин ктабри ва шиклри къунвай къве стендди чи фикир вичел желбна. Лагъана кӀанда, "Дагъви я зун" тӀвар ганвай стендар риклиз пара хуш жедайвал, гурчеджаказ тукъурнавай. Сегънедин эрчи пата Алирза Саидован чехи шикл эцигнавай, юквал алай чехи экрандилай шаирдин умуьрдиз талукъарнавай видеоролик къалурзавай.

халкъдин арада еке гъурмет къазанмишай Алирза Саидовакай чпин фикирар лагъана.

Эмине САИДОВА. - Рақларай залдиз гъахъайвалди, бубадин межлисдиз гъазур хъанвай тегьер акурла, заз гъаф шад хъана. Зи буба рикел хун патал икъван хъсан мярекат гъазурнавай тешкилатчиризни, иштиракзавай студентризни, атанвай мугъманризни - виридаз сагърай лугъуз кӀанзава.



Сагъ я Алирза!

Межлиса иштиракун патал атанвай мугъманрин арада Алирза Саидован руш, Россиядин образованидин отличник, Россиядин "Виридалайни хъсан муаллим" конкурсдин гъалибчи Эмине Саидова, шаирдин тӀул Гъурмет Саидов, РГВК-дин "Вахтар ва инсанар" передача къиле тухузвай Владик Батманов, шаирар тир Сардар Абил, Гъулангерек Ибрагъимова, Азиз Мирзебегов, шегъердин музейдин пешекар Гульпери Шабанова, и цӀарарин автор ва са къадар маса ксар авай.

Сиве-сивди ацӀанвай залда мярекат адан тешкилатчи, педколледждин лезги чӀаланни литературадин муаллим Рагнета Алибеговади ва 3-курсун кӀелзавай Гъулан Агъмедовади ачухна. Абуру шаирдин умуьрдин ва яратмишунрин рекъикай кӀватӀ хъанвайбуруз хейлин делилар гъана.

"Ахцегъ райондин Къутунхъарин хуьре дидедиз хъайи Алирза Саидован аял вахтар Ватандин Чехи дяведин зулматдин йисарал ацӀалтна. Ватанперес, инсанперес, бажарагълу шаир, шииратдин халис устад тир Алирза Саидова художественный жигъетдай къиметлу эсерралди хайи халкъдин руьгъдин хазинадик еке пай кутуна. Литературада бегъерлудаказ кӀвалахай къад йисан вахтунда ада журеба-журе жанрайрин эсерар яратмишна ва абуралди, лезги шиират хъиз, Дагъустандин эдебиятни вини дережадиз хкажна, - башламишна суьгъбет Рагнета Алибеговади. - Гъамиша умуьрдин яцӀаз гъахъна, адан кӀвенкӀвечи жергейра жез алахъай шаирди зегъметдикай, мугъуьббатдикай, гъзел тӀебиатдикай эсерар хъена. Уьзумчийрикайни лежберрикай, малдаррикайни багъманчийрикай тир адан эсерри абурун гъакъисагъ зегъмет баркаллу авуна. Мугъуьббатдин ва тӀебиатдин гъзелвиллиз бахшнавай лирикайни шаирдин яратмишунра еке чка къазва...".

Гуьгуьнлай мярекатдин мугъманрини

Чун хизанда гъаф гъурмет аваз яшамаш хъайиди я. Бубади аялрал гъич са къадагъани эцигдайди тушир. ЯтӀани, чна цӀуру кӀвалахар гъич ийидачир: чаз адан ихтибар гъакъван багъа тир. Шаирни, журналистни яз, бубадиз азад вахт саки жедачир. ЯтӀани, ам чун, аялар патални вахт жагъуриз, фикир гуз алахъдай. И жигъетдай заз инал са дуьшуьш рикел хиз кӀанзава. За университетда кӀелзавай вахтунда Махачкъаладин 14-нумрадин школада практика къиле тухузвай. Им Да-



гъустан АССР-дин 50 йис тамам хъанвай йис тир ва за и вакъиадиз талукъ зачетный мярекат гъазурзавай. Ам хъсандиз къиле фин патал за бубадидай, эгер мумкинвал хъайитӀа, мярекатдиз атун теклифнай. Мярекат къиле физвай. Зи умудар саки амачир - заз чизвай адаз азад вахт жагъурун четин тирди. Амма са къадар вахт алайтила буба акъатна, вични - таржумачи Станислав Суцеский ва адан умуьрдин юлдаш, актриса Фаина Графченко галаз. Абуру пудни сегънедилай рахана, Ф.Графченкоди лагъайтӀа, С.Суцескийди урус чӀалаз элкьурнавай зи бубадин эсерар ахтин устадвилелди кӀелнай хъи, залда

авайбуру, нефес къуна, яб ганай. Рикел алама, школадин директорди мектебда икъван хъсан мярекат тешкил тавуна гъаф йисар тирди къейднай...

Гульпери ШАБАНОВА. - Къадар авачир къван сагърай лугъуз кӀанзава заз и межлисдиз эверайбуруз. Къенин мярекатди зун зи жегъил вахтариз хутахна. Зурба шаир Алирза Саидовахъ галаз зун Къурагъ районда таниш хъанай. "Социализмдин пайдах" газетдай Алирза Саидовни мад са мухбир, тӀвар алачиз хъена, редакциядиз ракурнавай арза ахтармишун патал, райондиз рекъе тунвай. Арза ахтармишайдалай гуьгуьнлиз ам хъей ксаривай журналистар чпин кӀвализ хутахиз тахъайла, чи дах Шабана абуруз вичин кӀвализ мугъман хун теклифнай. Дяведилай гуьгуьнлиз йисар тир. Гъикъван гъурметлу, сабурулу, умуьрдин укӀуь-цуру акуна, лигим хъанвай инсан, ахпа заз чир хъайивал, зурба шаирни зи рикел гъа аял чӀавадай, зурба дагъ хъиз, гъатна лагъайтӀа жеда...

Сардар АБИЛ. - За гъамиша лугъузвайди я: рагъметдиз фенвай инсандикай гъикъван чӀаваaldi чун рахаз хъайитӀа, гъакъван вахтунда адал чан аламукъда. Ам чи рикел амай къван, адан шиирри сегънейрилай ванзамай къван, абур кӀелзамай къван ам чахъ галама, ам сагъ я. Алирза Саидова зи дахдихъ галаз педучилищеда кӀелайди я. Чи дахни ам дустар тир. Шаир хуьруьз атай, чи кӀвализ гъахъна, "Ассалам алейкум, къегъал" лагъана, зи гъил къур вахт, гъелбетда, зи бейнидин деринра гъатна ва къе хъиз рикел алама. Адан шиирра халкъдин тӀал, инсанрин жележгдикай фикирар, хиялар ава...

Гъулангерек ИБРАГЪИМОВА. - Зи фикирдалди, Дербентдин педколледж аламадин са макан я. Юкван пешекарвиллин идара ятӀани, инай къадалай виниз шаирарни писателар акъатнава... Гъелбетда, абурун арада Алирза Саидовни ава. За жувани и училищеда кӀелунал, жувакайни шаир хуьнал дамахзава. Куьнени, къил вине къуна, хайи лезги чӀал рикел туна, зегъмет чӀугу, балаяр.

Алирза Саидов, за жуван хайи Бил-

билхуьруьн школадин 6-классда кӀелдайла, заз сифте яз акур чан алай шаир я. За фикирзава, и бахтни заз, гъурметлу шаирдин руш Эмине Алирзаевнади тарсар гузвачиртӀа, къисмет жедачир. Зун адан эсеррал ашукъ, шиирар хъинин зи гъевес мадни хкаж хъана. Лугъуда хъи, гъар са инсандиз вичин рикел алай устад, шаир, инсан жеда ва а касдин тагъсир ада гъар са камуна гъиссда. Алирза Саидован шииратдин тагъсирни за датӀана гъиссзава. 2000-йисуз Шарвилдин суварик Ахцегъиз фейила, гъар са камуна адан яратмишунрихъ галаз алакълу затӀар акурла, шаирдин ван зи япара гъатзавай. Гъа икӀ, "Сагъ я Алирза" тӀвар алай шиир арадал атана, за ам кӀез кӀелда...

Алирза Саидован шииратди, хайи халкъдикай, ерийрикай тир адан фикирри жегъил несилрин риклерани чка къунвайди сегънедилай рахай **Владик БАТМАНОВАН** ихтилатдихъ яб акалайлани субут жезва. Ада А.Саидован яратмишунрин гуьрчегвал, тамамвал, фикиррин деринвал къейдна.

"Зи рикел алай къве шаир ава, - лагъана ада. - Сад Алирза Саидов я, муькуьдини - СтӀал Сулейман. Абуру заз зи илгъамдин рекъе экв гузвай къве гъед я. Чун гъамиша цӀихъ гъикӀ гъарарат ятӀа, зун гъамиша Алирза Саидован яратмишунрихъни гъарарат я. За абур гъамиша тикрарзава, кӀелзава, райжзава. За жуван дипломдин кӀвалахни Алирза Саидован яратмишунрикай хъейди я". Ахпа ада А.Саидовани С.Сулейманаз бахшнавай шиирар кӀелна.

Педколледждин завуч Наима Гъажиевнади мярекат гъазурна къиле тухвайбуруз, ана иштирак авур виридаз сагърай лагъана ва колледжда лезги чӀал чируниз, ам хуьниз еке фикир гайиди, гузвайди ва инлай къулхъни гудайди къейдна.

Хъсан мана-метлеб аваз гъазурна къиле тухвай межлисдал студентри хуралай, гъевесдивди ва гъар са гаф яб гузвайдан бейнида гъахъдайвал кӀелай шиирри, шаирдин чӀалариз хъенвай манийри Алирза Саидован яратмишунрин зурбавал, къакъанвал, фикиррин хцивал. Ватан кӀан хуьнин гъиссерин деринвал къалурна.

Эхирдай заз мярекатда активнидаказ иштираклай студентрин, мектебра кӀелзавай аялрин тӀварарни къаз кӀанзава. Ингъе абур: Мейрихан Ибрагъимова, Эсмиральда Гъамзатова, Ажарат Абдулманафова, Элина Чобанова, Самира Эмирбегова, Сабина Аличубанова, Пакизат Шерифова, Эмина Темирханова, Има-

рат Багъадурова, Дербентдин 15-нумрадин школадин лезги чӀалан муаллим Регина Алиевади гъазурна гъайи гъевчи аялар, чунгуьрдалди халкъдин гъава тамамарай музучилищедин студент Леонид Регимханов.

А.Саидован багъа тӀвар лезги халкъдин риклера гъамишалугъ яз амуькъда.

Москвада шабагъ вахкана

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Чна виликдай хабар гайивал, "Сад тир Россия" партида тешкилна къиле тухвай ватанпересвиллин "Гъалибвиллин диктант-2022" серенжемда 45 уьлкведай тир 1,6 миллион касди иштиракна.

"Чи Гъалибвал" тешкиллувиллин комитетдин эксперт-советди тайинарнавай вахтунин 15 декъикъада вири суалриз дуьз жавабар гайи 239 иштиракчидикай радомдин къайдада федеральный 20 гъалибчи тайинарнай.

"Гъалибвиллин диктант-2022" международный акциядин федеральный 20 гъалибчидин арада Дагъустандай тир иштиракчи - Белиж поселокдин юкъван образованидин 3-нумрадин школадин тарихдинни обществознанидин муаллим, чи лезги тават **ТИМУРОВА Надият Ханкишиевнани** авай.

25-ноябрдиз Москва шегъерда шад гъалара РФ-дин Госдумадин информациядин сиясатдин рекъий комитет-



дин председатель Александр Хинштейна Надият Ханкишиевнадив приздин сертификатни къиметлу пишкеш вахкана. Вири гъалибчийри 2023-йисан Гъалибвиллин парадда иштиракда.

Алакълар мягъкемарда

И йикъара Дагъустандин образованидин ва илимдин министерствода РФ-дин Къилин патав гъай илимдинни образованидин месэлайрай Советдин кӀвалахдин дестедин гегъенш заседание къиле фена. Анал веревирд авур асул месэла талукъ тир чирвилер къачунвай рабочий кадрияр ва пешекарар гъазуруникай тир.

Заседанида региондин властдин органрин, образованидин ва илимдин идарайрин, республикадин образованидин идарайрин выпускникар кӀвалахдалди таъминарзавай карханайрин векилри иштиракна.

Заседанидал экономикадин хилер патал кадрияр гъазурунин, гъа жергедай яз, и кар къилиз акъуддайла, идарайри сада масадахъ галаз алакълу хуьн таъминарунин кар алай месэлаяр къарагъарна.

Мярекатдин нетижада и ва я маса хиле кӀвалахзавай карханайрин ва абур патал пешекарар гъазурзавай образованидин ва илимдин идарайрин арада алакълар мягъкемарунин ва гегъеншарунин къарар къабулна.

Идалайни гъейри, федеральный "Профессионалитет" проектдин сергъятра аваз арадал гъанвай хуьруьн майишатдин кластердин кӀвалахдалди таъминарзавайбурун къадар гъафардай, гъакинни промышленностдин, эцигунардай, информациядин къурулушрин хилера цийий кластерар арадал гъун патал къуватар желбдай фикирдал атана.

Гъажи КЪАЗИЕВ

Хасавюрт райондин яшайишдинни реабилитациядин рекъай яшар тамам тахъанвайбурун центрадиз "Дагъустандин Маресъев" тиварциз лайихлу хъайи Ватандин Чехи дяевдин инвалид Даниял Гъафизован хтул **Марсель Энверович ГЪАФИЗОВА** регъбервал гузва. Мукъвара зун адахъ галаз гуьруьшмиш хъана ва чи арада центрадин кивалахдикай ихтилатар кыле фена.

- Девира дегъиш жезвайвал, инсанрин кылихарни дегъиш жезва, - лугъузва М.Гъафизова. - Чи йикъарин жегъилар чеб са нив ятлани гекъигиз чалишмиш жезва, масабуроз ухшар жез алахъзава. Бязибуру члур рекъерихъ ялзава. Нетижада гзафбур михъиз ре-

■ **Марсель Энверович**, вуна регъбервал гузвай центрада гихътин месэляяр гъалзава?

- Алай вахтунда центрада вад отделение кардик ква. Гележегда чяхъ абурун къадар мадни артухардай фикир ава. Отделенира тежриба авай пешекарри кивалахзава. Гъар са отделенидихъ вичиз хас тир къетлен везифаяр ава. Месела, яшар бегъем тахъанвай аялар къабулдай отделенидин пешекарар гъар са аялдиз герек тир документар кватлунал, абур центрадиз къабулдалди вилик сагъламвилини жигъетдай ахтармишунрал машгъл жезва. Яшайишдинни ихтиярар хуьдай отделениди яшар тамам тахъанвай аялрин дидебубаяр къанунринни ихтияррин жигъетдай гъавурдик кутазава, квахънавай ва я авачир документар ккадал хун патал вуч авун лазим ятла лугъузва. Яшайишдин рекъай

Несилдин къайгъуда



КУЪРУЪ КЪЕЙД.

Марсель Энверович ГЪАФИЗОВ 1979-йисуз **Хасавюрт райондин Къуруурин хуьре дидедиз хъана**. 1996-йисуз хуьруьн 1-нумрадин мектеб агалкъунралди акъалтларна, **Дагъустандин гостехуниверситетдин экономикадин факультетдик экечина**. 2001-2002-йисара **РФ-дин Яракълу Къуватрин эжергейра къуллугъна**. 2002-2017-йисара **Хасавюрт шегъерда авай Россиядин гъукуматдин социальный университетдин филиалда кылин бухгалтердин везифаяр тамамарна**. 2017-йисан апрелдилай **Хасавюрт райондин яшайишдинни реабилитациядин рекъай яшар тамам тахъанвайбурун центрадин директор я**.

къелай алатзава: чуьнуьхзава, квалерай катзава, диде-бубайрин члалаз килигъавач, бейгъушрин кърмахра гъатзава. Ахътинбур дуьз рекъел хун, абуроз вири патарихъай куьмекар гун, хъсан рекъер, меслятар къалурун члехибурун кылин буржи я.

Ихътин татугайвилер фикирда къуна, 2000-йисан эвел кылера уьлкведин регионра яшар тамам тахъанвай аялриз, абурун диде-бубайриз куьмекар гудай махсус центраяр ахъайиз гатлунна. Абурун арадай яз, Дагъустан Республикадин Гъукуматдин къарардалди 2001-йисан 1-апрелдиз Хасавюрт райондин администрациядини муниципалитетда ихътин центр кардик кутуна. Сифтедай ана пуд отделение авай: агъалийрин арзяяр къабулдай; яшайишдинни къанунрин гъакъиндай гъавурдик кутадай; медицинадин рекъай куьмекар гудай. Отделри яшар бегъем тахъанвай жаванриз ва абурун диде-бубайриз вири патарихъай куьмекар гузвай.

Марсель Гъафизова, жегъил ятлани, кар алакьдай пешекарди хъиз зегъмет члугъазва ва вичи регъбервал гузвай карханадин сергъатарни мумкинвилер мадни гегъеншарзава. Ада Хасавюрт райондин мулкарал яшамеш жезвай, гуьзчивиликай хкатнавай, диде-бубаяр чара хъанвай, къаюмвалдай кас авачир, ичкидинни тирякдин таъсирдик акатнавай хизанра члехи жезвай, квалерай катзавай, мектебрикай кыл къакъудна, куьчейра гъатнавай, яшамеш жедай квалюгъ амачир аялриз, клевера гъатнавай хизанриз куьмек гун вичин асул везифа яз гъисабзава.

тербиячийрин, социальный педагогрин, психологрин куьмекдалди аялдик тахсир квачирди субутарзава, жуьреба-жуьре уьзуррин таъсирдик акатнавайбур рекъел хун патал серенжемар къабулзава.

■ **Алай вахтунда аялрин ва абурун къуллугъда акъвазнавай пешекаррин къадар гъикъван я? Абуру гихътин шартлара яшамеш жезва?**

- Алай вахтунда центрада, санлай къачурла, 40 аял ава, абурун къуллугъда 79 кас акъвазнава. Пешекаррикай рахайтла, вири чпин пешейрай тежриба авайбуру я. Ина аялри чеб хайи квалера авайбуру хъиз гъиссава. Абуру тербиячийрин гуьзчивилик кваз тарсариз гъазур жезва. Классар-кабинетар лагъайтла, вири алай аямдин компютерралди ва маса тадаракралди таъминарнава. Гъар са югъ физзарядкадилай башламышзава ва тести-къарнавай режимдал алаз физва. Пуд сеферда дадлу тлунар, емишар, ширер ва ширинлухар гузва.

Центрада утреникар, концертар, спортдин рекъай акъажунар тешкилзава, аялри анра ашкъидалди иштиракзава. И кивалахра абуроз чпин везифаяр намуслуздаказ кыле тухузвай тербиячийри еке куьмекар гузва.

Гъикъван къулайвилер авай чкайра хъайитлани, хайи диде-бубадихъ галаз яшамеш хъун, са шакини алачиз, хъсан я. Са аялни вичин диде-бубадикай магърум тахъурай.

■ **Марсель Энверович, центрадин 20 йис тамам хъанва. Чна квез юбилей мубаракзава. Квехъ мадни еке агалкъунар хъурай.**

- Сагърай.

Пешедай бахтлувал жагъанвайбур

Хазран КЪАСУМОВ

Къетлен бажарагъдин сагъиб хъайи лезгийрин шаир Лезги Нямета "Хъанайтла" ширида, Ватандиз гзаф хийир гун патал гъи пеше хъягъун хъсан ятла лугъуз, веревирдер ийизва. Риклел Карл Маркса лагъай гафарни къевезва: "Вичин пеше дуьз хъягъиз тахъай кас виридалайни бахтсузди я". Эхъ, инсанди пеше дуьз, вичин риклин эмирдалди хъягъунихъ еке метлеб ава. Гъикл лагъайтла, рикл алай пешедин иесидихъ кивалахда агалкъунар жедая, кивалахди адаз руьгъдин таъминвал гуда. Пешедай бахтлувал жагъанвайбурукай яз, чавай бажарагълу куьлработникар ва музыкантар тир **Шихсаид ШИХНАБИЕВАН** ва **Султанагъмед ХИДИРОВАН** (шкилда) тиварар къаз жедая.



Районда ва адалайни къеце гзафбуруз тежрибалу куьлработникар яз чизвай Ш.Шихнабиева - Нуьцлугърин, С.Хидирова Эминхуьруьн куьлтурадин квалерин директорар, гъа са вахтунда и хуьрерин зонайра кардик квай куьлтурадинни ял ягъунин центрайрин (КДЦ-рин) руководителар яз кивалахзава. И маканар хуьрерин агъалийрин рикл алай чкайриз элкъуьн, гъелбетда, абурун зегъметдин нетижая.

Гъеле школада клелзавай йисара манияр лугъунал, музыкадин алатар ягъунал рикл алай Шихсаид гугъуьнлай Дагъустандин куьлтпросветучилище акъалтларна. Адалай инихъ Ш.Шихнабиева нуьцлугъвийриз куьлтурадин рекъе намуслуздаказ къуллугъзава.

Куьлтурадин квалера са шумуд кружок, 12 касдикай ибарат тир художественный самодеятельностдин коллектив кардик ква. Устадаказ кларнет, зуьрне, далдам язавай, ширин сесиналди манияр тамамарзавай Ш.Шихнабиева райондин куьлтурадин дворецдин патав кардик квай фольклордин "Куьре" ансамблдин кивалахдани активвилелди иштиракзава. Ам фестивалрин, килигунрин лауреатни я.

Эминхуьруьнви Султанагъмед Хидировни далдам, члагъан, зуьрне ядай, манияр лугъудай устад я. Ада са шумуд йисуз "Аламинский" совхозда уьзюмчивилин бригадин бригадирвилени кивалахна. Гъа йисара ада, Эминхуьруьн куьлтурадин квалерин художественный самодеятельностдин активный иштиракчи яз, гъам хуьре, гъамни районда тухузвай куьлтурадин, шадвилени мярекатра иштиракиз хъана.

Къетлен бажарагъдиз килигна, С.Хидиров хуьруьн куьлтурадин квалера кивалахал къабулна. Вичин рикл алай пешедай кивалахиз 20 йисалай виниз я.

С.Хидиров райондилай къецени машгъурвал къазанишнавай ва "Халкъдин коллектив" тивар ганвай "Къасумхуьруьн далдамчияр" ансамблдин иштиракчини я.

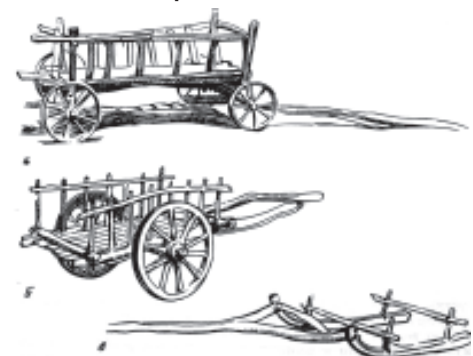
Районда кардик квай Россиядин халкъарин куьлтурадин адетрин центрадин руководителдин заместитель, бажарагълу куьлработникар ва машгъур конферансье Ярагъмед Ярагъмедова чаз лагъайвал, куьлработникар, музыкантар ва манидарар яз, Шихсаид Шихнабиева ва Султанагъмед Хидирова гъам районда, гъамни республикада тухузвай куьлтурадинни шадвилени мярекатра, килигунра, фестивалра иштиракзава, анра квенквечи чкайар къазва.

Хъянавай пешеди руьгъдин таъминвал гузвай Шихсаид Шихнабиева ва Султанагъмед Хидироваз агъалийрин патай гуьрмет, кланивал ава.

Алерар, фургъун, араба

Хазран КЪАСУМОВ

Вирибурухъ хъиз, къадим лезги халкъдихъни девлетлу тарих ава. Вилик девирра халкъдин яшайиш, адетар, ацукъун-къарагъун къачуртла, гъа вахтариз хас лишанарни ава. Къе чи уьмуьрда гъар жуьредин маркайрин машинри ва маса техникади къетлен чка къазва. Гъелбетда, вилик девирра къеннин шартлар, мумкинвилер гъич фикирдизни гъиз жедачир.



И йикъара за жуван хусуи библиотекада авай машгъур алим Сария Агъашириновадин "Материальная куьлтура лезгин XIX начала XX в." ктаб (ам 1978-йисуз Москвада "НАУКА" издательствода чапдай акъудна) нубатдин сеферда клел хъууна. "Домашнее производство и ремесла" кыле XIX-XX лагъай асирра лезги халкъди яшайишда ишлемишиз хъайи къаб-къажахдикай, алатрикай, маса затлрикай хъенва. Тарихдин хейлин "Шагъидар" хъиз, ктабда тивар къунвай арабайрин жуьреяр заз танишбур я. Зун гъеле аял, жа-

ван тирла, абур чи Ялцугърин хуьрени са шумуд касдихъ амай. Къе гзаф жегъилриз алерар, фургъун, араба чир тахъунни мумкин я. Гъикл чир жедая къван, инсанрихъ абур амачирла? Чиз хъайитлани, жегъилриз абур анжах музейра акунуа чидя. Эхъ, абурукай къе музейрин экспонатар хъанва.

Ктабда кхъизвайвал, арабаяр гъазурдай устларар Гъил ва Хизри хуьрера гзаф авай, анра устларханалярни кардик квай. Арабайрик 2 чарх квай. Адак ясар кутлундай, ам хуьруьн майишатдин суьрсет ва маса шейер гъиз-хутахун патал ишлемишдай. Арабадиз 500-600 килограмм пар ягъиз жезвай.

XIX асирдин эхирра дагъвийрин арада фургъунарни машгъур хъана. Арабадилай тафаватлу яз, фургъундик 4 чарх кутазавай ва адак къве жунгав ва я балклар кутлунзавай.

Фургъун арабадилай яргъини тир, адаз 1000 килограммдив агакъна пар ягъиз жезвай.

Хуьтуьн вахтунда дагъвийри, гъабуркай яз лезгийрини, чпин яшайишда, парар дашмишдайла, алерар ишлемишдай. Алерар гъам къве яц, гъамни са яц кутлундайбуруни авай. Зи риклел хъсандиз алама, регъуьз къуьл тухудайла, Ялцугърин хуьре гзафбуру, абурукай яз зи дахдини алеррик гамишарни кутлундай.

Чна винидихъ лагъайвал, алерар, фургъунар, арабаяр къе музейрин экспонатар хъанва. Музейриз къевезвай инсанри, иллаки жегъилри, вилик девирра чи халкъди яшайишда, чуьлдин кивалахра ишлемишиз хъайи тадаракиз, къаб-къажахдиз итиж ийизва. Ида къалурзава хъи, жегъил несилди бубайрин адетар, ацукъун-къарагъун, яшайиш чирзава, тарихдиз гуьрметзава.

Сардар АБИЛ

Севрен жаза

Къадир хъсан гъурчехъан тирди вири-даз малум тир. Са сеферда ада ваклариз къянавай ракъара сев гъатна. А чъавуз север ягъун къадагъа авунвайди тир. Мешебегидиз и кардикай хабар хъана. Ада Муса, чкадал къуна, суддиз гана. Судди севрен жаза гана: Муса пуд йисуз Сибирдиз суьргъундай къарар акъудна. Эхиримжи гаф лугъун патал судьяди ам къвачел къарагъарна.

- Гъурметлу судья, эгер за Сибирда лацу сев ягъайтла, зун анай элкьурна иниз рахкур хъийидани? - хабар къуна Мусадиди...

Тафават жагъана

- Дах, итимринни дишегълийрин арада вуч тафават ава? - газет келелиз ацукънавай Велидин патав сад лагъай класса келзавай гада атана. Аялдиз вуч жаваб гудатла чин тийиз, кеве гъатай Велиди фикирна, ахпа адаз лагъана:

- Алад, чан хва, атла ракларин къулухъ галай зи къвачеллайбур инал гъваш.

Аял катна фена, дахдин къвачин къапар гваз хтана.

- Килиг, бала, инал вуч къхенва?- Велиди къвачин къапарин клан пад винелна.

- 45.

- Дуьз, им 45 лагъай размер я. Гила, ибур хутахна, ви дидедин къвачеллайбур гваз хъша.

Чукурна фена, аялди бахдин къвачин къапар хкана.

- Инал вуч къхенва? - Велиди папан къвачин къапарин клан пад винелна.

- 35, - келна гадади.

- Дуьз, им 35 лагъай размер я. Вун гила гъавурда акъунани, бала? Итимринни дишегълийрин къвачерин арада тафават авайди? Ма, хутахна, ибур чпин чкадал эхциг,- Велиди къвачин къапар аялдив вахкана, газет ачух хъувуна.

Вучиз?

- Я итим, вун пакамалай няналди телевизордиз гъикъван килигда? Дивандилай къарагъна, къвале са къвалах вучиз ийидач?- паб са шумуд сеферда Мусадин патав атана.

- Зун отпускда авайди я. Заз гъукуматди ял ягъун патал отпуск ганва, - телевизордидил вил алуд тавуна, жаваб гана Мусадиди.

- Отпускаирав авайбуру къвалин къвалахар ийизвайди тушни? Инсанри жуван къвалахар авун патал отпускаяр къачузвайди я. Фена, атла цурин пиплез къватнавай маларин фид къванни акъудна, салаз чуклур, - паб секин жезвач.

- Вучиз?

- Гъик вучиз?

- Вучиз абур, акъудна, салаз чуклурзавайди я?

- Чил миянарун патал...

- Вучиз?

- Чил гужлу хъайила, хъсан векъ жеда.

- Векъикай вучзава?

- Хъуьтлуьз малариз гуда.

- Мад фитедай цур ацлурдайвал? Абур тлуьрдакай фид ийизвай машина я. Туклуна алудайтла, хъсан я.

- Малари векъ фитедиз элкьурзаватлани, нек гузва. Вакай вуч хийир ава? Йикъа пуд-къуд сеферда тлуьрди фитедиз элкьурзавай машин вун я. Са къвалахни ийиз кланзавачир вакай вуч хийир ава? Чна вунни туклвадани? - паб атана, кеве гъилни эчлез яна, телевизор кевна, Мусадин вилик акъвазна.

Кланиди

- Зи кланиди, ваз зун Керемаз Эсли къван клан жедани? - мехъер авур пакадин юкьуз цийи суса Алидивай хабар къуна.

- Завай ваз жаваб гуз жедач. Заз абурун кланивиликай хабар туш. Келайди туш, - жаваб гана Алиди.

- Зи кланиди, ваз зун Межнумаз Лейла къван клан жедани?

- Чидач. Заз абурун кланивиликайни хабар туш. Келайди туш.

- Бес вуна вуч келна, зи кланиди?

- За "Муму" келна. Гзаф элукъиз хъайитла, зи кланиди, за вун, туьтуьнихъ къван агална, вацлуз вегъеда...

Бармак

- Яда, вуна и меки вахтунда къилел бармак вучиз алукизавач? - хабар къуна Велиди Мусадиди.

- Им мекивал яни? Ихътин гъавайриз за къилел садрани алукизавайди туш. Тфу-тфу, вил алуку тавурай. Гъич рикелни аламач зун кефсуз хъайи вахт, - къил хкажна Мусадиди.

- За ваз гъавилляй къилел алуки лугъузвайди я, Муса. Къилел бармак алаз къекъвенаятла, ви рикел вири аламукудай...

Аялрал къин къуна

- Бах, заз атла къунши хуьре авай Къулидин руш гъиз кланзава. Пака фена, адахъ заклал акала, - Муса шаддиз дидедин патав хтана.

- Къули вуз я? Адан руш ваз хъсан таниш яни? Ам гъуьлуьз фейиди яни, тушни чир къванни тавуна, гъасятда заклалар кутаз фидани? - диде тажуб хъана.

- Ам гъуьлуьз фенвайди туш, диде. За чирна.

- Вуна нивай чирна?

- За рушавай вичивай хабар къуна. Ада садрани гъуьлуьз фейиди туш лагъана, вичин кеве аялдак къин къуна...

Четин уьмуьр

- Вахъ вуч хъана, Вели? Ви чинин рангар атанва хъи. Хъайи къвалах - зат авани?

- Ваз за вуч лугъун, Муса. Четинвилерин тум-къил авач. Гъинихъ кам вегъейтлани, къвач къванце акъазва.

- Ваз вуч аватла чидани, Вели? Инсандин уьмуьр велосипед гъалзавайдахъ гекъигиз жеда. Эгер ваз четинзаватла, вун чинай виниз хкаж жезва...

- Вуна лугъузвайвал яз хъайитла, Муса, зи уьмуьр генани четинди я: зи велосипеддал ацукъдай пурарни алач, чархарайни ял акъатнава. Хкаж жезвай гуьвени къунтар-къунтар хъанвайди я...

Гъикъван къвалахда?

- Али, вун гъиниз акъатнавай? Вун акъавачир хъи? Фейи чка авайни?

- Гъикъван къвалахда, Муса, за ял ягъун патал дача къачуна. Югъ-йиф гъана ава.

- Вуна къачунавай дача чаз вучиз къалурзавач? Са юкьуз чазни ял ягъиз ша лагъ ман. Тахъайтла, дача къачурла дустар рикелай алатнавани?

- Куьн зи рикелай алатнавач, Муса. За къвед лагъай мертеба эцигна куьтягъзава. Къавуз руг гудайла, за вазни эверда. Чна къведани санал ял яда...

Яб ганач

- Эгъ, ахмак зун! Гъевчи вахтунда бубадиз яб гана кландайди тир. Ахмак хъана, яб ганач,- Мусадиди къил галтадна.

- Бубади ваз вуч лагъанай? - хабар къуна Велиди.

- Чидач. Бес заз авай фикир гъам тушни! Яб ганач...

Йифен суал

Йифен юкьвариз ксанвай Мусадин телефондиз зенг атана. Сятиниз килигна, ада телефон къачуна.

- Алло, Муса, багъишламиша! Заз са суал ава, вавай хабар къуртла жедани?

- Вун кими хъанвани, йифен сятдин къведиз зенг ийиз?

- Чухсагъул, заз вахт чириз кланзавайди тир...

Гъар югъ сувар я

- Муса, заз вун эхиримжи вахтара гъамиша хъвана акъазва. Ик хъваз хъайитла, вакай пияниска жеда гъа, - Алиди кимел гъалтай Мусадиди гъил яна.

- Вун гъахъ туш, Али. За анжах суварриз хъвазвайди я.

- Ваз сувар мус я?

- Хъвадайди жагъайла.

- Ам жагъин тийизвай са югъ къванни жезвани?

- Къе гъатнавай зат авач. Яда, бес чун сад-садал дуьшубш хъун чуьхуьдачни? Идалай зурба сувар жедани? - Мусадиди Али туьквен галай патлахъ ялна.

Чехи девлет

Азедин ЭСЕТОВ,
Дагъустандин халкъдин духтур

Ватандин Чехи дяведин йисара са зи ваъ, гзаф масабуринни аялвал четин имтигъанрал ацалтна. Буба чахъ амачир. Адан къисмет заланди хъана. Яхъцурни са йисни тамам тахъанмаз, уьлкведа тухузвай члуру сиясатдикай менфят къачуна, намусдиз къери инсансузри зи бубадиз "халкъдин душман" лагъай тламгъа янай...

Гъевчи пуд аял хуьн текдаказ са дидедал гъалтна. Пуд бицекдин дердина авай дишегъли гагъ Ахъегърин, гагъни Цехуьлрин базаррин рекъер къвачелай авуниз мажбур хъанай. Ругуд йисни тахъанмаз, чил са бубат къвачи къурвалди, дидеди вичихъ галаз зунни тухудай.

Лезгийри халудин къвализни фин хъурай, балканини вердишарин лугъудайвал, дидеди закай юлдаш авунвай, рехъ гъевчи яшда авай хъиз тербия гудай алат хъизни ишлемиззавай. Вахтни булдак жезвай. 14-15 версиниз са патлахъ, гъа къадар элкъвена хъведайлани, дидедиз вахт вичин баладихъ галаз санал акъуддай мумкинвал авай. Рагъметлудан мез билбил хъиз рахадай. Адаз гзаф махар, ихтилатар чидай. Бязи вахтара адахъ галаз чи эмени жедай. Амни са чи патара ваъ, яргъал хуьрерани чалан устад яз машгъур хъанвай.

...Им Цехуьлрин базардиз фидай рекъе къилел атай дуьшубш я. Гатфарин вахт тир. Чун Макъарин-Къазмайрин мулкунив агакънавай. Рекъин винидихъ галай къузадик арандай, къишлахрилай ййлахриз хъфизвай хиперин суьруьяр таза къацу векъ тлуьнал машгул тир. Машидин рекъелай элячна, мензил куь-

руь авун патал диде къвачин жигъир къуна физвай. Чаз хабарни авачиз, винидихъай, арф ацалтна, элукъиз-элукъиз, жанавурур хътин кеве кицл чал къевезвай. Дидедиз амукуьайди са чара хъана: зи гъил къуна, вичелди члуьгуна, зун къвачерин арада булушкадин ценцик кевун. Зун, тунуг хъиз, зурзас акурла, "кичле жемир, бала, чубанрин кицлери, чпиз хата тагайла, рекъе авай инсандиз хасаратвал гудайди туш. Кланзавайди, абурухъай кичле хъана, кат тавун я..." лагъана, зун секинарна. Гила диде кицлерив рахаз эгечина. "Я чан гъайванар, чна кез я къван, я кели сесиналди сеперар ганач. Зун, жуван гъевчи хвани галаз, адакай юлдаш къуна, базардиз физвайди акъавачни? Аялриз са клус ризки жагъидатла, гъадан къайгъуда ава. Чак къамир..."

Диде, илис хъана, цуквал ацукъна, чпихъ галаз рахазвай тегъер акурла, кицлер, эмир гайибур хъиз, секин хъана. Къилер агъузна, элукъунни акъвазарна, суьруь галайвал хъфена...

Дидеди зун дуьздак акъудна. Инал ада заз рикелай тефидай мад са тарс гана: "Акъунани, бала, ваз чпихъ галаз зун инсанвилелди рахай ван гъайванрив гикл агакънатла? Инсанар са чеб чпихъ галаз ваъ, гъайванривни инсанвилелди рахун чехи девлет я. Зун рахазвай саягъ акурла, гъайванри чеб магълуб хъайиди къатана. Тибатда инсан акъулдин чехивилелди тафаватлу жезвайди гъавилляй я. Инсандин къуват адан акъуллувиле ава. Адан мез рахурзавайди акъул я..."

Диде гъахъ тир. Инсандилай вич тухудайвал, кичле туширвал хуьз алакъайтла, беденда жезвай дегишвилер дуьз царце аваз фида, гъатта кицлеризни инсандиз чпихъай кичле тахъанвайдакай хабар жеда...

Тегъи МЕГЪАМЕДОВ

Заз кландач

Гъевчи чъавуз чун дагъдин хуьре яшамиз жезвай. Хъуьтлуьн вахт тир. Бадеди са еке куруна авай чуьхвенвай гуьрер (зурар) чи дидедив вугана.

- Я свас, и гуьрер аялриз це.

Са арадилай чун вири дидеди къвалин юкьвал ацукъарна, суфра экъяна, чи вилик гуьрер авай еке къаб эцигна. Вирида нез башламишна. Анжах за гъич тлуьни къанч.

- Вуна вучиз незвач, хва? - хабар къуна завай дидеди.

- За недач, абур вав бадеди вугудайла заз ачуна. Заз абурухъай къуьзудан ни къевезва...

Нубат нинди ятла?

Йикъарикай са юкьуз кимел, нубатдин гаф вичел атайла, Гъажирамазана виликан йифиз вичиз акур са ахвар ахъайна. Вичин патав ахварай атана, сада лагъаналда: "И мукувал йикъара куь хуьрряй ичкидал рикл алай са вад кас рекъида". Ик лагъана, ам, элкъвена, хъфена.

И ихтилатдилай гуьгъуьнз кимел алайбур вири кис хъанвай, са гъихътин ятлани фикирдик акатнавай.

Са акъван вахт алатнач, сад-садан

Муькуь свас лагъайтла, са жуьредани къваллиз хъиз жедач. Экуьнахъ къвалляй экъечид, нянихъ - хкъведа. Я вич фейи чкайрин сани гудач. Имни, чан Таимат, заз хъанвай къвед лагъай гуж я.

- Я Саимат, - лагъана Таимата, - ви гужар са затлани туш-е-е, зи гужариз килигайла. Зазни, гъа ваз хъиз, кеве свас ава. Абуру къведни заз хъанвай кеве гуж я: сад эсиллагъ рахадач - лал байкъуш я. Муькуьди лагъайтла, экуьнилай няналди рахаз акъваздач, ви яб тухуда. Исятдани зи япара гъадан ван ава.

- Яраб чакай гъидан гуж пара ятла? - сад хъиз акъатна гужар хъанвай кеве дишегълидинни сивяй.

Фазила АБАСОВА

Къеве гуж

Санал келай кеве дуст, Таиматни Саимат са шумуд йисалай, чпикай суьсарни къарияр хъайила, Дербентдин базарда чеб чпел гъалтда. Гарданра гъатунар, жузун-качузунар, дерди-бала, чпиз хъанвай гужар - гзаф крар рикел жкида.

- Я руш, - лагъана Саимата, - заз кеве свас ава. Къвед кеве гуж я. Сад къвалляй са жуьредани акъудиз жедач. Я залумдин руш, вун къецел хъайитлани экъечични? Къецел алай скамейкадал ацукъна, са живи гар хъайитлани гудачни? Ихътин мусибат жедани?

гъуьгъуьналлаз хуьрряй къуд кас атла дуьньядиз фена. Абур вири гъакъикъатдани ичкидал рикл алайбур тир. Гъелелиг яшамиз жезмай, кимел экъечизавай ичкидал рикл алайбурун чинрал: "Яраб гила нин нубат ятла?" - къхенвай хъиз акъавзай.

Гъа ик гзаф вахтар фена, бязибуру хъунди гадарна...

Йогурт

Рекъерин идарада захъ галаз къунши хуьрряй са жегъилдини къвалахзавай. Ам диде-бубадихъай къурху авачир, ичкидал рикл алай инсан тир.

Гъар юкьуз хъун адаз адет хъанвай. Гъинай атай кар ятлани чидач, мажиб гузвай юкьуз ада вичин къанун члуьрна, гъич граммни хъванач.

Ада аялриз ширинлухар, йогуртар къачуна. Чун вири и кардал тажуб хъана.

- Яраб пака рагъ гъинихъай экъечидатла?! - лугъуз, хъуьруьнарни авуна.

Пакадин юкьуз ам, адет тирвал, фад къвалахал атана:

- За накъ, къваллиз хъфена, аялрин вилик зав гвай чанта ахъайна. Ана авай йогуртар акурла, заз руша суал гана.

- Дах, вуна къе пиво хъванвани?

- Ваъ, чан руш, вуна акл вучиз лугъуз-ва?

- Чидач, вуна йогуртар пиво хъвайи юкьуз къачудайди тир...

Майил ЭФЕНДИЕВ



Кьудар

Мез ава кьил хуьдай, мез ава кьил хадай,
Мез ава цалалцам гафар ийиз рахадай,
Мез ава гагь ширин, гагь жедай тукьуьл,
Са жижвидлай инсандин хадай, дуст, гуьгьуьл.

Эбеди яз гудач дунья садазни,
И кар течир авач гьич са кьанмазни.
Уьмуьр легьзе я, дуст, дуньяни женнет,
Тади ая, лезет хкуд жувазни!

Ша, дуст, вун зи члалаз килиг, нефсиниз
лагь тет¹.

Гьар са куьниз кьадар кланда, куьз я и девлет?
Виридаз хьиз, вазни жеда эхират кьисмет,
Девлет аниз гваз хьфидай авай туш адет.

1.Тет - квахь лугьун.

Жегьеннем аватла, женнетни ава,
Себ-сив аватла, минетни ава.
Эгер бул ятла дуньяда курьпеяр,
Мехьерни межлис, мугьуьббатни ава.

Дугьри кас, дуьз кас завалдик акатдач.
Акатайтла, завалдикай хкатдач.
Гьарайдиз гьай гудай виликан дустар,
Язух члугваз, а сифте хьиз, агатдач.

Им уьмуьр я, фад акьатна хьфидай.
Чун - чилин руг, гару кул гваз шткидай.
Майил-бенде кьуьзуьвилин хурава,
Гзаф бендер чандик кумаз хькидай.

Им зи патай, дустар, квез тавакьу я:
Куьне куь дердер дерт кьалиндаз ахьяя.
Тухда гишиндакай такьазмайла хабар,
Дуствал хвена, куьне квез са чара я!

Квасадиз кланзавайди са твар я,
Тек зур сятдин кавха хьунни са кар я.
Эй инсанар, кьуллугьар кланз, йикьевай,
Куьне ийизвай чамаррикай заз хабар я.

Эгер кьуншияр хьайитла вахь, дуст, хьсанбур,
Ви кьеци рушни гьуьлуьз фида, алачтан
абур...
Бегьем уьмуьр патал авай чпихь метлеб
Чи ата-бубайрин мисалар я ибур.

Са члаларбандиз

Гьилевай кьелем ятлани ви патахь,
Кьхинар дуьзбур хьун герек тушни вахь?
Элдин арада, хуьре, квалле, кимел
Инсан жен герек вун гвай дуьзвални гьахь.

Эхь, ярдивай кьакьатайди,
Ясдик жеда ирид йисуз.
Ватан тергна, патавайди
Уьмуьрлух, дуст, жеда кефсуз.

Таклан рушаз лагьайла на яр,
Кеве гьатда эхирдай ви кар.
Киклиз-чухваз, тукьлуьн тийиз,
Хуьре гьатда михьиз ви твар.

Я руфун тух хьанач ви, Сулейман,
Я уьмуьрда цийи хьанач ви тан.
Алакьна валай ви шиьрралди
Вири дуньядиз машгьуриз Ватан.

"Дагьвидин абур я балкланни кьамчи"
Лугьудай чаз члехи бубайри чи.
Кьенин аял-куял, пакадин аскер,
Герек жен балкландал, чил кьунмаз клвачи.

Ирид юкьуз - ашкьи ргаз, мугьуьббат,
Адлай кьулухь - куклун-чухун, мусибат.
Пабни итим сад-садавай чара жез,
Им я, дустар, и девирдин гьакьикьат.

И дуньяда ава са кьанун,
Сир туш има, за квез лугьун:
Гада рушал, руш гададал
Ашукь хьана, хизан кутун.

Гьикьван алахьунар авуртла еке,
Сагь жедач гичин акатай леке.
Гьахьтин гичиндиз ухшар хьанва кье
Пайи-паярнай ви Совет уьлкве.

Ша хуьруьрмир на вал, дуст, эл,
Алахьмир вун тукьлуьриз тахт.

Жагьура на ваз эвелни-эвел
А тахтуниз хкаж жедай бахт.

Пул гвай касди арандавай
Квал эцигда, туна вири.
Девлетлуда дагьда авай
Артухарда вичин суьруь.

Гьар са касдиз вичин квалле
Вич пачагь хьиз аквада еке.
Гьа авайдал бес тахьана,
Кьаз алахьда михьиз уьлкве.

Эвелни-эвел чун дидейри хазва,
Яваш-яваш чи клвачи чил кьазва,
Члехи жезва чун инсанрин арада,
Аферинни лянет чал ахпа кьезва.

Агудмир чав на кашни мекь,
Ачух, Аллагь, чаз тукьвей рехь.
Недайвал хьуй гьалалдин фу,
Зегьмет члугваз, пеляй физ гьекь.

Гьардахь ава вичин кеспил:
Сержининди сив кун я,
Алверчидинд, ягьиз писпи,
Шей базарда маса гун я.

Эгер фиридал акьалтнаватла члар,
Балклан гьазур я, ягьиз жеда пар.
Агакь ида ам яргьал мензилдиз,
Кьудалди фида, са затни туш гар.

Лув гуз фейитлани, гел тийиз живедал,
Клулаз ягьиз пар, физ-хтайтан Кябедал,
Им дунья я, гьахьсузвилер бул авай,
"Гьажи" лугьудай твар акьалтдач хьи
деведал.

Девечидкай хванаква клан ятла ваз кьаз,
Са хийирлу меслят кьалурун за ваз:
Деведиз ви гьаятда жедайвал кьулай,
Екедаказ тукьлуьра гиламаз дарваз.

Бинедилай вун туштла эгер экуьди,
Куьмекдач ваз са тегьердани гуьзгуьди.
Кьумрал руш яз атанва вун дуньядиз,
Жемир эхир, вилер аваз, буьркьуьди.

Я деве рекьиди, я рекьиди девечи, -
Ихьтинди хьанва кьенин девир чи.
Клавузар гьатайла, клута гьат тийиз,
Кеве гьатнавай хуьруьн демирчи.

Цаву гугрумда - вун гьахьда зи кьужахдиз,
Марф гатлунда - вун гьахьда зи кьужахдиз.
Ракьиникайни завай далда тлалабда,
Уьмуьр санал хьун мурад яз, уртахдиз.

Вацран нурдик авахьна физ Гуьлгери¹,
Цавун чинал рапрап гузва гьетери.
Зун атанва, вун аквазвач кьаршидал,
Зи гьед цава кузма, руш, са уьтери.

1. Гуьлгери - вацл

Сефибег ГЬАЖИБЕГОВ

Фикирар

Заз анжах намус чирагь хьана, дуьз рехь
кьалурдай.
Фикиррани хиялра кьени макьсаддихь
фидай.

Уьмуьрни кечирмишна, гьахь кланз,
Аллагьдихь агьаз,
Алахьиз крара, амалра инсанвилехь фидай.

Пашман туш зун бахтлу уьмуьр тахьунал.
Рази я зун экуь дунья акулал.
Тефейтлани мисклиндиз, я Меккадиз,
Зун шад я Аллагь зи руьгьда хьунал.

Хьваз клан ятла ваз уьмуьрдин шуьрбет,
Ая инсанриз хатур ва гьурмет.
Шадни жез клан ятла, хкажиз гуьгьуьл,
Жувни хьана клан я атир гудай гуьл.

Эй инсан, жемир вун акьван такабур,
Дуьшуьшдайни квадармир на жуван сабур.
Четин ятлани, хуьз алахь жуван абур.
Акл тахьайтла, язва вун запундин куркур.

Аллагьдин рекье жемир вун аси,
Хатур-гьурметдиз жемир вун акси,
Писвалдач лугьуз, ая на веси,
Ви уьмуьрдал вун жедайвал рази.

Эгер, инсан, вун хьайитла ислягь,
Намус, камал ваз хьайитла пачагь,
Уьмуьр дуньядал жедай гьакл мублагь,
Уьмметдал рази жедай Сад Аллагь.

Камал гьамиша хьайитла уях,
Инсаниятдин кьулухь элкьвеч хьи чарх.
Камал инсандин хьайитла даях,
Фикирди адан кукварда лап чарх.

Уьмуьрдал жуван жемир вун пашман,
Руьгьдиз хиялдайни тахьуй вун яван.
Рази яз кьисметдин паюнал жуван,
Кечирмиша уьмуьр, риклиз гуз майдан.

Тлалабиз лугьуналд уьмуьр дегиш жеч,
Кьисмет тавур емиш садани гьич неч,
Кьисметдал рази хухь, масакла дуьз кьвеч,
Уьмуьрдин камалдай кьил акьудиз жеч.

Уьмуьрда чарасуз кьве затл я герек:
Гьихьтин хьайитлани нез тахьуй хуьрек,
Нивай хьайитлани тлалабмир куьмек,
Лайихлу яз твах, итим хьиз эркек.

Шад тирла масад, шадвал гьисс ийин,
Пашманвал кьачуна, вичизни пайин,
Гишиндан вилик сив элкьуьр тийин,
Кьецидан патавай кам явашарин,
Буьркьуьдаз тлелиатдин гьич тариф тийин,
Инсанриз жезмай кьван хьсанвал ийин -
Ингье вуч ятла намусдин якьин.

Намус жедач я яшара,
Я рехи хьанвай чларара,
Я диплома, я кьуллугьра,
Я кьуьнераллай чинера,
Я туш акунар гвай кьаматда,
Я гурьчег тир пек-парталда...
Гьакьикьатда намус жеда,
Авайдан вичин жасадда.

И тегьер тлелиат авуртла кьирмиш,
Инсанрин фикрар тахьайтла дегиш,
Гьакьикьатдин гьалариз тагьайтла фикир,
Бажагьат инсаният жеда кьутармиш.

Гуьзелвилерин сагьибни я инсан,
Кьацайвилеринни есир я инсан,
Гагь кьванерални гьиди вауна чан,
Чан алайдакай ийиди гагь кьван.

Садаз-сад жеда ивидин душман,
Гьа са вахтунда яр-дуст я масан,
Кьил акьуд тежер садай масадан,
Сир-аламатрин кваттал я инсан.

Сада цаварихь элкьвена ялварда,
Сада уьмуьрдивай девлет тлалабда,
Эхирни кьведни гьавурда акьада
Гьакьикьатдин рехь авайди масана.

Шикаятмир, акьваз, акьваз,
Вегьез тамир жуван кьамуз.
Гьахьвал, дуьзвал амач мад чаз,
Дилихана ваз клвал жеда, дуст.
Сад судья я, сад - пиркьурул,
Вадав члугваз вугайла кьул,
Акьудзава лугьуз на тлул,
Ви мензил дустагь жеда, дуст.
Кас амукьдач вун кваз кьадай,
Я гьахьвилекай рахадай,
Кьундах ичли я вун твадай,
Лазим тушир рехь жеда, дуст.
Яргьаз имир сивевай мез,
Ацукь, гьиле гьатайди нез.
Хтулар тамир жуван ишез,
Дустагьдик ви пай жеда, дуст.
Паб ацукьра жуван кьвалал,
Гьадаз ахьай риклин ялав.
Гьалай уьмуьр мийир члулав,
Кьуьзуь кьилихь рехь дар жеда, дуст.
Али, ваз ван хьанвани зи?
Чаз гьардаз ава са кьази.
Зун Кьафар я, валай рази.
Хар атай кьил тлар жеда, дуст.

Фийиви КЪАФАР

Дустуниз

Шикаятмир, акьваз, акьваз,
Вегьез тамир жуван кьамуз.
Гьахьвал, дуьзвал амач мад чаз,
Дилихана ваз клвал жеда, дуст.
Сад судья я, сад - пиркьурул,
Вадав члугваз вугайла кьул,
Акьудзава лугьуз на тлул,
Ви мензил дустагь жеда, дуст.
Кас амукьдач вун кваз кьадай,
Я гьахьвилекай рахадай,
Кьундах ичли я вун твадай,
Лазим тушир рехь жеда, дуст.
Яргьаз имир сивевай мез,
Ацукь, гьиле гьатайди нез.
Хтулар тамир жуван ишез,
Дустагьдик ви пай жеда, дуст.
Паб ацукьра жуван кьвалал,
Гьадаз ахьай риклин ялав.
Гьалай уьмуьр мийир члулав,
Кьуьзуь кьилихь рехь дар жеда, дуст.
Али, ваз ван хьанвани зи?
Чаз гьардаз ава са кьази.
Зун Кьафар я, валай рази.
Хар атай кьил тлар жеда, дуст.

Гьил яргина, за са кьвати кьачуна,
Кьариди ам тадиз гьилий вахчуна.
Туплуьв кьалурна, лугьуз "таран гьери".
"Зарафатмир, зун туш акьулдиз кьери.
Гьери кьачуз атанва чун, я кьари...
Ам вуч гаф я, на заз инал лугьузвай?
Тар гьинава, на туплуьвди кьалузвай?"

Таран шикил алачир кьватид винел,
Калин кьил тир, хтай фермадин гьенел.
За кьаридиз кьалурзавай а шикил,
Пара гурьчег суьретдавай малдин кьил.
Яраб кьари вичин акьулда авач жал?
Гьеридихь гур пул жибинда амач жал?..
За фикирна, кьари мискии хьанва жал?
Зун алкурриз, пул масаниз харжна жал?..

"Кьуьнерал аламач лагьана заз ви кьил",
Ахкьудна тукьвендай зун ада, кьуна гьил.
"Ам шикил я, суьретчиди члугунвай,
Кьеневайди таран миже я рганвай!.."

Ван хьайила кьарид гафар япариз,
Фагьумна за гьери авай кьапариз.
Рангни дегиш тир, тушир гьери хьиз хьипи,
Нек квач, мижедикай гьасилнавайд тир чпи.

Гуьзгуь

Аватай цлахьай гуьзгуь хкажна за чилелай,
Гелкьуьн амачиз, пек элкьуьр тавур кьилелай.
Килигайла зун адаз, заз кьахлурнач сифет,
Акурла ам, гьатна зи рикле хифет.

Цларар фенвай адан чинай патарихь,
Амачир гьисс ханвай адан кьатларихь.
Ам авай гьал акурла, хьана заз гьайиф,
Метлери сесна, кьилиз яна тлал зайиф...

Рикле хвешивал аваз, килигдай зун ваз,
Гила амукьнава буш чанах гьилеллаз.
Вал хьайи цларар акуна, зи рикл жезва пад,
Уьмуьр фена хиялправаз мугьуьббатдин
дад...

Гьайиф кьведай са эдеб чи арайрай акьатна,
Вични пара вахтар я чакай яргьаз кьахкьатна.
Виже авай кар тир ам зи яшинда заз акур,
Анлай кьулухь вири крар гатлунна жез какур.

Алакьайринни рахунрин члуру хьана кьайда,
Эдебар члугунва цавуз, мад гьич амач файда.
Такланвилерни хьилер авачир чи арада,
Члуру крар ацлана мягькемайра харада...

Кьуншияр кьуншиьриз бубаярни тир, стхаярни.
Куьмекардай, гьил кьадай, миресарни
архаярни...

Квалер эцигдай тир кьуншиьри, мелер авуна,
Кватл жедай сад хьиз вири, такабурвал
тавуна.

А вахтара авазвай кьатлун, гаф, гьвечли-члехи,
Гьурьметзавай инсанриз кьил хьанвай рехи.
Атана вахтар, вядеяр, вири санал квахьна,
Вучиз инсанрин мефттерик члуру ният акахьна?

Члуру хьанва замана лугьур ксар ава кье.
Ваь, зи дустар, ам таб гаф я, девир ама
дуьз рекье.

Кьурулушди чи хесетар лап дибдай дегишна,
Гьакимриз кландай кьайдада чун гьана,
вердишна.

Амач, а вилик вахтара хьиз, зарафатни хьвер,
Гила югь-кьандавай артух жезва буьгьтенни
шер.

И татугайвилери зи рикле твазва бегьем хер...
Лагь куьне, ибур вуч аламатар я чаз аквар,
Аллагьди хуьй кьаза-балайривай вилериз
таквар...

Гьахьна зун вацлуз, чин тийиз деринвал,
Хиялра батмиш жезва, хьанач секинвал.
Жува-жуваз гузва гьуьнтл, акьат ийиз гьекь,
Ацукьай таран хьендик хьанач серинвал.

Белки, зун ятла гьалатл, акьудна зи вил,
Я тахьайтла, зун курмир, хкаж, кьуна гьил.
Гьайиф тушни мугьман - дунья ахьайиз,
Ша, серенжем кьабула, клвачери хьуй чил...

Хкечда зун яргьал мичли хьендикай,
Даях кьуна жуван члехи элдикай.
Твар-ван авай игит лезгийрихь галаз
Киче жеч заз тлурфандихьай, селдихьай...

Дармандин набататар

Бадам

Бадамдин (миндаль) ватан Азия яз гысабзава. Амма абур гысилзавай чкаяр йисалай-суз артух жезва. Бадам хутарин жинсиник акатзавай кул-кус (гъвечли тар) я, адан емишдални гыа ихтын твар ала. Бадамдин тямлу ва ширин хвех хийирлу затларалди девлетлу я. Абур дуьньяда геьеншдиз ишлемишзава. Ам В витаминдин, токоферолдин, кальцийдин, фосфордин, магнийдин, калийдин чешме яз гысабзава.

Пешекарри тестикъарнавайвал, бадамди инсандин сарарин, чларарин, хамунин гьалар хьсанарзава, тлуьрди иливарунин кар къай-



дадик кутуниз хьсан патахъай таьсирзава, онкологиядин азарар пайда хьуниз манивал гузва.

Пешекарри са йикъан къене бадамдин 10 хвех тлуьн теклифзава. Бадам тухвал гысс ийиз тадай суьрсетрик акатзава. Гыа са вахтунда инсандин сагьламвал мягкемарунин кардани и набататдикай менфят къачуз жезва. Кылди къачуртла, цварадин къурулушдин

азаррихъ галаз женг члуьгунин карда бадамдин хвехверикай дармандин такъатрин еринда гьеле дегь заманайрилай хийир къачузва. Бадамди рикин сагьламвал хуьниз, ивидин даматар михуниз, дуркунрай къум акьудуниз, шекердин ва инсулиндин дережа агьузаруниз, мефтледи кваллах хьсанаруниз, ахвар татун алудуниз куьмекзава.

Артухан заланвал авай инсанриз пешекарри бадам тлуьн тавун теклифзава. Калорияр гзаф квай-виляй хвехвери инсандин заланвал артухарда. Мад са важиблу делил: дигмиш тахъанвай бадам тлуьн вирибуруз къадагъа я, вучиз лагъайтла, адак инсандин бедендихъ галаз къан тийидай токсинрин цианидар ква.

Куь ихтиярар

Аялар бахчада

тайнарунин къезилвилер

Аялар бахчада тайнаруниз талукъ къезилвилер (льгота) диде-бубади кваллахзавай чкадиллай, инвалидвал аваз хьунилай ва хизанда авай аяларин къадардиллай аслу жезва. Ихтилат нубат такьуна бицек бахчада эцигунин къезилвилекай физва.

Адетдин нубатда акьваз тавуна, аял бахчадиз тайнариз жедайбуз ихтын ксар я:

✓ ЧАЭС-да аварияр хьуникди хасаратвилер хьайибур;

✓ судьяр, прокурорар, силсдин комитетдин къуллугъчяр;

✓ военный къуллугъчяр;

✓ полициядин къуллугъчяр, суддин приста-вар, ФСИН-дин къуллугъчяр; гзаф аялар авайбуз;

✓ инвалид аял;

✓ 1, 2 лагъай группадин инвалидар тир диде-бубаяр.

Дагъустандин МФЦ-дин кылин идарадин пешекарри хабар гайивал, аял бахчадиз тайнаруниз талукъ къезилвилерин сиягь региондин дережада мадни геьенш хьун мумкин я. Месела, тамам тушир хизанра авай аяларини бязи къезилвилерикай менфят къачузва. Къейдзавайвал, аял бахчада тайнарунин къезилвилерикайни къайдайрикай галай-галайвал чкадин образованийдин управленида ва аяларин бахчада чириз жедда.

Пушкинан картадикай

Гьар са жегьилди вичин Пушкинан картадин счетда авай 5 агьзур манат йисан эхирдалди харж авун лазим я. 1-январдилай тайнарнавай къадар дегиш хъжеда, амма счетда амукъай такъатар цийи йисандал алава хъийидач.

Къейдзавайвал, Пушкинан картадин куьмекдалди уьлкведа 44 агьзурдав агакьна экскурсийриз, выстав-

кайриз, киносеансриз, тамашайриз ва концертриз физжеда. Кинотеатрра билетрин тайин къадар (лимит) кардик кутунва, Пушкинан картадин куьмекдалди билетриз 2 агьзур манат пул харж ийиз жедда. Жуван риклиз клани мярекат «культура.рф» порталда хькадай мумкинвал ава.

Пушкинан карта 14-22 йисан яшара авай жегьилриз талукъ я. Ам туьклубрайла, махсус картадин счетдиз 5 агьзур манат пул язавал.

Карта туьклубрун патал авуна клани крар:

✓ «ГосуслугиКультура» мобильный приложение акьуд (и кар патал «Госуслуги» порталда тестикъарнавай учетдин хьинар хьун герек я);

✓ жуваз кланзавай карта хькагъа - виртуальный ва я пластикадин.

Виртуальный карта гьасятда приложенида гуда. Пластикадин карта къачун патал Почта Банкунин са отделенидиз фин герек жедда. И дуьшьюшда жував паспорт ва СНИЛС хьун чарасуз я. Пушкинан карта уьлкведа 7 миллиондилай виниз жегьилри туьклубрнава.

Аялриз талукъ

универсальный пособие

Госдумадиз аялриз гудай универсальный пособие тайнарунин гьакьиндай законопроект вуганва. Цийи системадин хьсанвал квекай ибарат я? Къейдзавайвал, и къайда хькагьуникди какахъай гьалар арадал къведач, яни такъатар тайнарунин истемешунар вирибуз патал садбуз жедда. Мадни са регьятвал ам я хьби, универсальный пособие къачудайбуру анжах са арза вугун бес жедда. Виликамаз учетда акьвазай квачел залан дишегьлийривай исятда тайнарнавай къадардиллай гзаф такъатар къачуз жедда. Кылди къачуртла, яшамин хьунин агъа кланин къадар тамамдиз къачуда. Пуд йисал къван яшда авай аялриз талукъ пособие ам хизанда шумуд лагъай аял ятла, гьадалай аслу тушиз гуда.

Къез чидани?

Вагъшийрикай итижлу делилар



• Вагъши, йиртижи гьайванрикай хейлинбуру неинки як, гьакл набататарни незва.

• Гьуьлягьрин вири жуьреяр йиртижийрик акатзава.

• Йиртижияр къве асул дестедиз пай жезва: кицлерин ва кацерин жинсеринбуз.

• Кицлер хьтин вагъшийрин дестедик кицл, сев, жанавур, енот, скунс, морж, гьуьлуьн кицл ва масабур акатзава.

• Кацер хьтин вагъшийрик аслан, пеленг, мангуст, квалин кац, къаракъулах (гиена) ва масабур акатзава.

• Кацер ва кицлер хьтин гьайванар кылдин са шумуд килфетдиз пай жезва.

• Виридалайни тлимил жуьреяр авайди къаракъулахрин килфет я. Абурук 4 жуьре акатзава.

• Пешекаррин фикирдалди, са мус ятлани дуьньядал хьайи виридалайни еке йиртижи тироннозавр я. Бязи делилралди, и алапатдин динозаврдин бедендин яргьивал 10-12 метрдикай ибарат тир, заланвал - 7-8 тонндикай.

• Лужунин башчидиз муьтлуьгьвал авун кицлерин ивидик ква. Гьавилай абур инсанривайни вердишариз жезва. Амма кацерин тул и жигьетдай масад я - абур аслу туш ва вердишарун гзаф четин я.

• Кашалот чи планетадал алай лап еке вагъши гьайванрикай я. Адан заланвал 50 тонндив ва бедендин яргьивал 20 метрдив агакьда. Кашалотар вишералди клерет-клеретл жедда.

• Индонезиядин островра Чилел алай лап еке чурчул - комодский варан - яшамин жезва. Адан бедендин яргьивал 3 метрдив ва заланвал 35-70 килограммдив агакьзава.

• Картарин жинсиникай тир сапсан виридалайни йигиндиз лув гудай къуш я.

• Лацу наха (акула) лап еке вагъши балугъ я. Адан яргьивал 6 метрдив агакьда, заланвал - 2 тонндив. Гьар йисуз дуьньядал 1-2 кас лацу нахадин къурбандиз элкьезва.

• Пешекарри къейдзавайвал, алай вахтунда лап йиртижи гьайванрикай гзафбуз терг хьунин къурхулу-вилек акатнавайвиляй Яру ктабдик кутунва.

Уьлкведа ва дуьньяда

Махсус серенжемдикай

Россиядинни Украинадин арада авай къалмакъал акьвазарунин патахъай рахунар кыле тухун, Киевдин инкарвал себеб яз, алай вахтунда намумкин я. «Интерфакс» чешмеди хабар гуз-вайвал, ихтын фикир РФ-дин Президент В. Путинан пресс-секретарь Д. Пескова лагъанва.

«Гьакьикъатдани, исятда гьич са жуьрединни рахунар кыле тухуз хьун мумкин туш, вучиз лагъайтла, и кар Украинадин терефди михъиз инкарзава. Военный махсус серенжем давам жезва», - къейдна Пескова.

РФ-дин оборонадин министерстводи 29-ноябрдиз малумарай делилралди, махсус серенжем кыле тухунин эгечайдалай инихъ Россиядин Яракьлу Къуватри Украинадин 333 самолет ва 177 вертолет, зенитный ракетайрин 391 комплекс, пилот галачиз лув гудай 2581 аппарат, 6876 танк ва дяведин маса машинар, РСЗО-дин 904 машин, артиллериядин ва маса 3628 яракь, военный махсус 7406 автомашин тергна.

Нафт маса къачунва

Россияди къецепатан уьлквейриз акьудзавай нафтладин умуми къадардин саки 40 процент Индияди маса къачунва. Идакай «Reuters» чешмеди хабар гузва.

Идалай вилик нафт гзаф къачузвайбурун вилик жергейра Европадин уьлквейр авай, исятда абурал умуми къадардин къудан са паюнилайни тлимил ачалтзава. Средиземноморьедин сергьятра гзафни-гзаф нафт къачузвайбурун квенкве Туркия (15 процент) ава. Китайдал 5 процент гьалтзава. Чешмедин делилралди, санлай къачурла, Россиядин портарай ноябрдин вацра 7,5 миллион тонн нафт ракурна.

Яракьар куьтягъ жезва

Украинадин инфраструктурадиз ягунар къуькиди Киевдихъ авай ПВО-дин ракетаяр куьтягъ жезва. «Новости» РИА-ди раижнавайвал, ихтын фикир Австралиядин эксперт Г. Манготта чкадин газетдиз гайи интервьюда лагъанва.

Адан фикирдалди, Россияди ахъайзавай са ракетадин вилик пад къун патал Украинади са шумуд ракета ишлемишзава. Гьавилай ПВО-дин жигьетдай абурун мумкинвилер тлимил жезва.

Къейд ийин, Крымдин муьгъ хьиткьинарунин теракт кылизи акьудайдалай къулухъ чи уьлкведин Яракьлу Къуватри Украинадин инфраструктурадиз ягунар къуна. Муькьвел теракт тешиклун Украинадин махсус къуллугьрин кар тирди Москвади тести-къарна.

Бизнес агалун теклифнава

ЛДПР-дин патай Госдумадин депутат А. Луговая иноагентрин РФ-да авай туьквенар ва счетар клеунин теклиф гана.

«Иноагентрин ва русофобрин такъатрин мумкинвилерин «дакларар» агал тавунмаз, абур Россиядин куьмекдалди къазанмишун давамарда. За абурун счетар къун, туьквенар ва маса чкаяр агалун теклифнай», - малумарнава депутатди «Новости» РИА-диз.

Адан фикирдалди, уьлкве «маса гайи» «медениятдин бязи деятелриз» Россиядин «жибиндай» гьил ахкъудиз кланзавач.

Такъатар чара ийида

США-дин госдепартаментдин чешмедал асаслу яз, «Новости» РИА-ди хабар гузвайвал, электричестводалди таъминарун патал Америкади Украинадиз 53 миллион доллар чара ийидайвал я.

Къерех хьана кланзава

НАТО Украинадин къалмакъалдивай къерехда амукьун Венгрия патал важиблу я. Им Альянсдик квай уьлквейрин къецепатан крарин министрдин Бухарестда кыле феийи гуьруьшдин кылин макьсад тир. Ихтын фикир Венгриядин МИД-дин кыл П. Сийяртиди лагъанва. Адан гафар «Новости» РИА-ди раижна.

Ада журналистриз ихтилатайвал, НАТО-дин генсекретарь Столтенберга гуьруьшдин вахтунда гьавурда туна хьби, НАТО къалмакъалдин терефдар туш.

Къейд ийин, 29-30-ноябрдиз НАТО-дин уьлквейрин МИД-рин кылери Украинадиз инфраструктура гуьнгьуна хтунин карда куьмекар гунин месэла веревирдна. Альянс куьмек гун давамардай фикирдал атанва.

Идалай вилик РФ-дин Президентдин пресс-секретарь Д. Пескова къейд авурвал, блок геьеншаруни Европадиз хатасузвал гьыдач. Россиядин терефди са шумудра малумарнай хьби, НАТО-дин макьсад аксивал авун я.

Ичкидикай авай зиян

Эгер ички квай хъвадай затлар галаз-галаз са шумуд юкъуз ишлемишайтла, инсандиз бедендик акатзавай ичкидин таьсирдиз дурум гунин ва бедендин сагьламвал хьсан гьалдиз хкунин мумкинвал жезвач. «Лента.ру» чешмеди раижнавайвал, идакай медицинадин «СберЗдоровье» онлайн-сервисдин духтур А. Хрипова малумарнава.

«Муькьвал-муькьвал, галаз-галаз ички квай затлар хьуькиди ивида токсинар кватл жезва», - лагъана пешекарди. Адан гафарадди, ичкиди инсандин хуьквизни пис патахъай таьсирзава.

Чин гьазурайди - Куругьли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 5-декабрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Королева спорта» 0+
08:15 Х/ф «Волшебная лампа Алладина» 6+
09:50 «Человек и право» 12+
11:00 Дагестанское кино. Х/ф «Разные истории полюбому» 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Т/с «Умник» 5 с. 16+
13:55 «Годекан» 0+
14:30 Время новостей Дагестана
14:55 Передача на цахурском языке 12+
15:35 Обзор газеты «Дагестанская правда» 12+
15:45 «Арт-клуб» 0+
16:10 «Служа Родине» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 21 с. 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
09.55 "Жить здорово!" (16+).
10.45 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
16.50 "Информационный канал". (16+).
17.30 "60 минут". (12+).
18.00 Вести.
18.20 "Малахов". (16+).
18.20 "60 минут". (12+).
20.00 Вести.
21.20 Т/с "Тайны следствия 22". (16+).
22.25 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» на лезгинском языке
14:30 Местное время Вести Дагестан
21:05 Местное время Вести Дагестан
05:00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 Вести.
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 Вести.
14.55 "Кто против?" (12+).
16.00 Вести.
16.30 "Малахов". (16+).
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 Вести.
21.20 Т/с "Тайны следствия 22". (16+).
22.25 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
03.00 Т/с "Личное дело". (16+).

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Лесник". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Лесник". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.30 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 Т/с "Скорая помощь". (16+).
22.10 Т/с "Адмиралы района". (16+).
23.35 "Сегодня".
00.00 Т/с "Адмиралы района". (16+).
00.35 Х/ф "Приговоренный". (12+).
02.05 Т/с "Защита Красина". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.45 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.45 "Давай разведемся!". (16+).
09.45 "Тест на отцовство". (16+).
12.05 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.05 Д/ф "Порча". (16+).
13.35 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.10 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.45 Т/с "Чужая дочь", 1-4 с.
19.00 Мелодрама "Отпуск в сосновом лесу". (16+).
20.30 "Шаг в карьеру". (16+).
20.35 Мелодрама "Отпуск в сосновом лесу". (16+).
23.00 Д/ф "Порча". (16+).
00.05 Д/ф "Знахарка". (16+).
00.35 Д/ф "Верну любимого". (16+).
01.05 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
02.00 Т/с "От ненависти до любви". (16+).
02.50 "Тест на отцовство". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.00 Д/ф "Жанна Прохоренко. Баллада о любви". (12+).
09.05 Х/ф "Кабинет путешественника". (12+).
10.55 "Городское собрание". (12+).
11.30 "События". (12+).
11.50 Х/ф "Московские тайны. Гастая из прошлого". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей". (12+).
15.05 Х/ф "Смерть в объективе. Мышеловка". (12+).
16.55 "Право на безопасность". (12+).
17.35 "Петровка, 38". (16+).
17.50 "События". (12+).
18.10 Т/с "Анатомия убийства". (12+).
20.00 Т/с "Анатомия убийства". (12+).
22.00 "События". (12+).
22.40 "Спецрепортаж". (12+).
23.05 "Знак качества". (16+).
00.00 "События". (12+).
00.30 "Петровка, 38". (16+).

ЗВЕЗДА

06.05 Д/ф "Оружие Победы. Шит и меч Красной армии. Битва за Москву". (16+).
07.00 "Сегодня утром". (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф "Фронт без флагов". (12+).
11.20 "Открытый эфир". (12+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 Т/с "Команда 8". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
15.05 Т/с "Команда 8". (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 "Специальный репортаж". (16+).
18.50 Д/с "Холодная война. Битва экономик". (16+).
19.40 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым". (16+).
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 "Открытый эфир". (12+).
22.55 "Между тем" с Н. Метлиной. (12+).
23.25 Х/ф "Фронт без флагов". (12+).
01.10 Х/ф "В трудный час". (12+).
02.50 Х/ф "Прекрасная Елена". (16+).

саласа, 6-декабрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:55 Х/ф «Долгая дорога в дюнах» 5 с. 12+
10:10 «Дагестан без коррупции» 12+
11:15 «Угол зрения» 12+
11:45 Д/ф «Фазу» 0+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Т/с «Умник» 6 с. 16+
14:00 «Дагестан туристический» 0+
14:15 «Удивительные горцы» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:55 Передача на табасаранском языке «Мил»
15:35 «Подробности» 12+
16:10 Мультфильм 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
09.55 "Жить здорово!" (16+).
10.45 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
16.50 "Информационный канал". (16+).
17.30 "60 минут". (12+).
18.00 Вести.
18.20 "Малахов". (16+).
18.20 "60 минут". (12+).
20.00 Вести.
21.20 Т/с "Тайны следствия 22". (16+).
22.25 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Алшан» на цахурском языке.
14:30 Местное время Вести Дагестан
21:05 Местное время Вести Дагестан
05:00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 Вести.
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 Вести.
14.55 "Кто против?" (12+).
16.00 Вести.
16.30 "Малахов". (16+).
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 Вести.
21.20 Т/с "Тайны следствия 22". (16+).
22.25 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
03.00 Т/с "Личное дело". (16+).

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Лесник". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Лесник". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.30 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 Т/с "Скорая помощь". (16+).
22.10 Т/с "Адмиралы района". (16+).
23.35 "Сегодня".
00.00 Т/с "Адмиралы района". (16+).
00.20 Англия - Россия. Коварство без любви. Битва за третий мир. (16+).
01.30 Т/с "Защита Красина". (16+).
04.25 "Агентство скрытых камер". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.45 "Давай разведемся!". (16+).
09.45 "Тест на отцовство". (16+).
12.00 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.05 Д/ф "Порча". (16+).
13.35 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.10 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.45 Т/с "Чужая дочь", 5-8 с. (16+).
19.00 Мелодрама "Скажи только слово". (16+).
20.30 "Шаг в карьеру". (16+).
20.35 Мелодрама "Скажи только слово". (16+).
23.00 Д/ф "Порча". (16+).
00.05 Д/ф "Знахарка". (16+).
00.35 Д/ф "Верну любимого". (16+).
01.05 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
02.00 Т/с "От ненависти до любви". (16+).
02.50 "Тест на отцовство". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.00 "Право на безопасность". (12+).
08.30 "Доктор И". (16+).
09.05 Х/ф "Кабинет путешественника". (12+).
10.55 Д/с "Актерские судьбы". (12+).
11.30 "События". (12+).
11.50 Х/ф "Московские тайны. Семь сестер". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей". (12+).
15.05 Х/ф "Смерть в объективе. Мышеловка". (12+).
16.55 "Право на безопасность". (12+).
17.35 "Петровка, 38". (16+).
17.50 "События". (12+).
18.15 Т/с "Анатомия убийства". (12+).
22.00 "События". (12+).
22.35 "Закон и порядок". (12+).
23.10 Д/ф "Секс и жареная картошка". (16+).
00.00 "События". (12+).
00.30 "Петровка, 38". (16+).
00.45 Д/ф "90-е. Голосуй или проиграешь!". (12+).

ЗВЕЗДА

07.00 "Сегодня утром". (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф "Фронт без флагов". (12+).
11.20 "Открытый эфир". (12+).
13.00 Новости дня. (16+).
14.00 Т/с "Точка взрыва". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
15.05 Т/с "Точка взрыва". (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 "Специальный репортаж". (16+).
18.50 Д/с "Холодная война. Битва экономик". (16+).
19.40 "Улика из прошлого". (16+).
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 "Открытый эфир". (12+).
22.55 "Между тем" с Н. Метлиной. (12+).
23.25 Х/ф "Фронт без флагов". (12+).
01.10 Х/ф "Повесть о чекисте". (12+).
02.40 Х/ф "Беспокойное хозяйство". (12+).

арбе, 7-декабрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20, 14.55 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:55 Х/ф «Долгая дорога в дюнах» 6 с. 12+
10:15 «Дагестан без коррупции» 12+
11:20 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Т/с «Умник» 7 с. 16+
13:55 «Время есть!» 0+
14:30 Время новостей Дагестана
15:35 «Колеса» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 23 с. 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
09.55 "Жить здорово!" (16+).
10.45 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
16.50 "Информационный канал". (16+).
17.30 "60 минут". (12+).
18.00 Вести.
18.20 "Малахов". (16+).
18.20 "60 минут". (12+).
20.00 Вести.
21.20 Т/с "Тайны следствия 22". (16+).
22.25 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
03.00 Т/с "Личное дело". (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Даргала анкы» на даргинском языке.
14:30 Местное время Вести Дагестан
21:05 Местное время Вести Дагестан
05:00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 Вести.
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 Вести.
14.55 "Кто против?" (12+).
16.00 Вести.
16.30 "Малахов". (16+).
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 Вести.
21.20 Т/с "Тайны следствия 22". (16+).
22.25 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
03.00 Т/с "Личное дело". (16+).

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Лесник". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Лесник". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.30 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 Т/с "Скорая помощь". (16+).
22.10 Т/с "Адмиралы района". (16+).
23.35 "Сегодня".
00.00 Т/с "Адмиралы района". (16+).
00.20 Англия - Россия. Коварство без любви. Сепаратизм с британским акцентом. (16+).
01.35 Т/с "Защита Красина". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.45 "Давай разведемся!". (16+).
09.50 "Тест на отцовство". (16+).
12.05 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.10 Д/ф "Порча". (16+).
13.40 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.15 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.50 Мелодрама "Отпуск в сосновом лесу". (16+).
19.00 Мелодрама "Акварин". (16+).
20.30 "Шаг в карьеру". (16+).
20.35 Мелодрама "Акварин". (16+).
23.00 Д/ф "Порча". (16+).
00.05 Д/ф "Знахарка". (16+).
00.35 Д/ф "Верну любимого". (16+).
01.10 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
02.00 Т/с "От ненависти до любви". (16+).
02.50 "Тест на отцовство". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.00 "Право на безопасность". (12+).
08.30 "Доктор И". (16+).
08.55 Х/ф "Маменькин сынок". (12+).
10.55 Д/с "Актерские судьбы". (12+).
11.30 "События". (12+).
11.50 Х/ф "Московские тайны. Опасный переплет". (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей". (12+).
15.05 Х/ф "Смерть в объективе. Аура убийства". (12+).
16.55 "Право на безопасность". (12+).
17.35 "Петровка, 38". (16+).
17.50 "События". (12+).
18.10 Х/ф "Полицейский роман". (12+).
20.00 "Наш город. Диалог с мэром". Прямой эфир. (12+).
22.00 "События". (12+).
22.35 "Хватит слухов!". (16+).
23.05 "Прощание". (16+).
00.00 "События". (12+).

ЗВЕЗДА

05.25 Т/с "Внимание, говорит Москва!". (16+).
07.00 "Сегодня утром". (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф "Фронт за линией фронта". (12+).
11.20 "Открытый эфир". (12+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.20 "Специальный репортаж". (16+).
14.00 Т/с "Батя". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
15.05 Т/с "Батя". (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 "Специальный репортаж". (16+).
18.50 Д/с "Холодная война. Битва экономик". (16+).
19.40 Д/с "Секретные материалы". (16+).
20.30 Новости дня. (16+).
21.15 "Открытый эфир". (12+).
22.55 "Между тем" с Н. Метлиной. (12+).
23.25 Х/ф "Фронт за линией фронта". (12+).
01.10 Х/ф "Схватка". (12+).
02.45 Д/ф "Драматургия высшего шпионажа". (12+).

хемис, 8-декабрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20, 14.55 Передача на даргинском языке «Хакьикат» 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:55 Х/ф «Долгая дорога в дюнах» 7 с. 12+
10:05 «Дагестан без коррупции» 12+
11:10 «Женщина Дагестана» 0+
11:45 «Здоровье» 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Т/с «Умник» 8 с. 16+
14:00 «На виду» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
15:35 «Городская среда» 12+
16:00 «Память поколений» 12+
16:30 Время новостей Дагестана

Table with 8 columns: жумья, 9-декабрь; РГВК; ПЕРВЫЙ; РОССИЯ 1; НТВ; ДОМАШНИЙ; ТВ-ЦЕНТР; ЗВЕЗДА. Contains program schedules for December 9th.

Table with 8 columns: киш, 10-декабрь; РГВК; ПЕРВЫЙ; РОССИЯ 1; НТВ; ДОМАШНИЙ; ТВ-ЦЕНТР; ЗВЕЗДА. Contains program schedules for December 10th.

Table with 8 columns: гьяд, 11-декабрь; РГВК; ПЕРВЫЙ; РОССИЯ 1; НТВ; ДОМАШНИЙ; ТВ-ЦЕНТР; ЗВЕЗДА. Contains program schedules for December 11th.

Table with 8 columns: КУЛЬТУРА 5-11-ДЕКАБРДАЛДИ; ИСЛЕН; САЛАСА; АРБЕ; ХЕМИС; ЖУМЬЯ; КИШ; ГЬЯД; РАДИО; ИСЛЕН; САЛАСА; АРБЕ; ХЕМИС; ЖУМЬЯ; КИШ; ГЬЯД. Contains cultural and radio program schedules.

Программа гъзурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Исламда стхавал

Гъасамудин СЕФИБЕГОВ,
Дарклушрин хуьруьн мискнинда
худбаяр к'елзавайди

(Эвел - 46-47-нумрайра)

Анжах адахъ вичиз хъана к'анзавай затI (гъалал шей) вичин стхадихъни хъун к'ан тахъанмаз, имандин вини дережа жедач. Муслима агакърнавай гъадисда Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин салават ва саламар хъуй вичиз) лагъанва (мана): **"Ни чаз тапарарзаватIа, ам чакай туш"**. Алцурар, тапарар авун бинедилай гъарам я. Мусурманри ахътин к'валах авурла, жезвай гунагъдин дережа генани зурба я.

Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин салават ва саламар хъуй вичиз) лагъанва (мана): **"Мусурмандихъ маса мусурмандин вилик вад буржи ава: (вичиз) салам гайила, (вичини адаз) салам хъун, начагъ хъанвай мусурман стхадал кыл чуугун, къейи мусурман стха (сурарал) тухунин карда иштиракун, мугъмандиз эверайла, жаваб гун ва инсанди тириш ягъай вахтунда хийирлу дуьа авун"**. И гъадисда къалурнавай буржийривни эхиримжи вахтара са бязи мусурманар къайгъусуздаказ эгечIава. И кардал мукъаят хъун лазим я. Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин салават ва саламар хъуй вичиз) гъадисда къейднавай вад шей хъянава - абур зурба крар тирвилляй.

Мад са буржи ава: мусурманди маса мусурманар патал дуьа авун. Са стха ва я тахъайтIа стхаяр, вахар, абурун аялар зулмдик акатнавайла, чавай абуроз дуьа ийиз жеда. Вириддахъ абуроз куьмек гун патал девлет ва я маса такъатар тахъун мумкин я, амма дуьа гъар са мусурмандивай ийиз жеда. Дуьа мусурмандин яракъ я. Низ чида къван, белки, Аллагъди са касди ийизвай дуьа къабулна, клева гъатнавай мусурманар четинвилерай акъуддатIа. Аллагъди Къуръанда, мугъажиррикайни ансаррикай рахадайла, лагъанва (59-сура, 10-аят, мана): **"Ва абуралай (мугъажиррикай ва "ансаррикай) гуьгъуьниз атайбуру (муьминри) лугъузва: "Чи Рабби!**

(КъатIа ма)

Гъил къачу чалай, чи (диндин) стхайрилайни чалай вилик иман гъайи! Чи риклера иман гъанвайбурал ажуьвал ва пехилвал ийимир. Чи Рабби! Гъакъикъатда, Вун лап мергъяматлуди (Вичин лукларин язух къведайди), гзаф регъимлуди я!"

Инсандин рикляй пехилвал акъатайтIа, ада вичин мусурман стхадиз дуьа ийида. Эгер садаз вичин мусурман стха так'ан яз хъайитIа, адал пехил ятIа, ахътинда ам патал дуьани ийидач. Мумкин я, гъатта чуру дуьа авун ахътин инсанди. Аллагъди Къуръанда (47-сура, 19-аят) Пайгъамбардиз (къуй Аллагъдин салават ва саламар хъуй вичиз) лагъанва (мана): **"Ва "астагъфир" ая жуван гунагъдиз, муьмин итимрин ва муьмин папарин патахъайни"**. Мусурманар гъина хъайитIани, мус хъайитIани, Адам Пайгъамбардилай (къуй Аллагъдин салават ва саламар хъуй вичиз) эгечIана, та Къиямат ийкъалди стхаяр я.

Дуьньяда гъикъван гзаф мусурманар аватIани, чаз абур Аллагъ паталди к'ан хъун лазим я. Гъелбетда, абурохъ галаз чи са мукъва-къиливални авач, амма диндин стхадинда авачир мукъва-къили тир стхадилляй зурба (хъсан) я. Къияматдин ийкъалди мусурманрик сада-садаз насигъат гудай, сада-сад патал дуьа ийидай, сада-садан вилик гъахъ вахкудай, садахъ муькуьдан вилик гъихътин буржийар аватIа чирдай хесетар кумукъна к'анзавайди я. Муслима агакърнавай гъадисда Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин салават ва саламар хъуй вичиз), мусурманрикай рахадайла, лагъанва (мана): **"Ни и дуьньяда вичин (диндин) стхадилляй сефилвал алудайтIа, Аллагъди адалай Къияматдин Ийкъан сефилвал алудда, ни бурж вахкуз тежезвай инсандин гъал къезиларайтIа, Аллагъди адан гъал къезиларда и дуьньядани, агъа дуьньядани. Ни вичин мусурман стха к'евеи авуртIа (яни адан гунагъ чуьнуьхайтIа), Аллагъди гъам к'евеи ийида и дуьньядани, агъа дуьньядани. Аллагъди мусурмандиз ада вичин стхадиз куьмек гузмай къван куьмек гуда"**.

К'ларин вахтар (Махачкъалада)

ДЕКАБРЬ						
Югъ	Экуьнин	Рагъэкъеч'дай вахт	Нисинин	Рагъдандин	Нянин (Гъетрен)	Месин
1	05:23	06:58	11:43	14:00	16:21	17:41
2	05:24	06:59	11:44	14:00	16:21	17:41
3	05:25	07:01	11:44	13:59	16:21	17:40
4	05:26	07:02	11:45	13:59	16:20	17:40
5	05:27	07:03	11:45	13:59	16:20	17:40
6	05:27	07:04	11:45	13:59	16:20	17:40
7	05:28	07:05	11:46	13:59	16:20	17:40
8	05:29	07:05	11:46	13:59	16:20	17:40
9	05:30	07:06	11:47	13:59	16:20	17:40
10	05:31	07:07	11:47	13:59	16:20	17:40
11	05:32	07:08	11:48	13:59	16:20	17:41
12	05:32	07:09	11:48	13:59	16:20	17:41
13	05:33	07:10	11:49	14:00	16:20	17:41
14	05:34	07:11	11:49	14:00	16:20	17:41
15	05:34	07:11	11:50	14:00	16:21	17:41
16	05:35	07:12	11:50	14:00	16:21	17:42
17	05:36	07:13	11:51	14:01	16:21	17:42
18	05:36	07:13	11:51	14:01	16:22	17:43
19	05:37	07:14	11:51	14:01	16:22	17:43
20	05:37	07:15	11:52	14:02	16:22	17:43
21	05:38	07:15	11:52	14:02	16:23	17:44
22	05:38	07:16	11:53	14:03	16:23	17:44
23	05:39	07:16	11:53	14:03	16:24	17:45
24	05:39	07:17	11:54	14:04	16:24	17:45
25	05:40	07:17	11:54	14:04	16:25	17:46
26	05:40	07:17	11:55	14:05	16:26	17:47
27	05:40	07:18	11:55	14:06	16:26	17:47
28	05:41	07:18	11:56	14:06	16:27	17:48
29	05:41	07:18	11:56	14:07	16:28	17:49
30	05:41	07:18	11:57	14:08	16:29	17:49
31	05:41	07:18	11:57	14:08	16:29	17:50

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Спорт

Шамил Мамедов - Сардархуьре



АЗАДДИЗ КЪУРШАХАР КЪУН

И йикъара СтIал Сулейманан райондин Сардархуьре дуьньядин чемпион, азаддиз къуршахар къунай Урусатдин хкъанвай командадик квай Шамил Мамедова мастер-класс кыле тухвана.

Муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, спортдин, туризмдин ва жегъилрин крарин рекъай кардик квай комитетдин директор Чингиз Абдулмежидован теклифдалди тешкилай и мярекатда мектебра к'елзавай ва спортдал машгъул жезвай 80 аялди иштиракна.

Гуьруьш гатIундалди Чингиз Абдулмежидова аялар машгъур спортсмендихъ га-

лаз танишарна ва адаз багъа савкъат пишкешна.

Гуьгъуьнлай Шамил Мамедова аялриз къуршахар къунин техникадин сирер, жуьреба-жуьре приемар къалурна, жегъилрин суалриз жавабар гана.

Гуьруьшда СтIал Сулейманан райондин кылин сад лагъай заместитель Лацис Оружевани иштиракна.

Къейд ийин хъи, Шамил Мамедов Урусатдин, международный "Иван Ярыгин" Гран-придин турнирдин, дуьньядин чемпион я. Алай йисан февралдин вацра адакай "Яшар Догу-2022" лишандик кваз кыле феи международный турнирдин кызилдин медалдин сагъиб хъана, августдин вацра азаддиз къуршахар къунай кыле феи Вирироссиядин спартакиадада ада 1-чка къуна. Ам Дербент райондин Белиж поселоқдай я.

Жегъилрин арада

БОКС

27-ноябрдиз Меьгарамдуьруьн райондин Советский хуьре боксдай к'венк'вечивилин турнир кыле фена. Муниципалитетдин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, Украинада кыле физвай махсус серенжемда телеф хъайи аскеррин экуь къаматдиз бахшнавай турнирда мектебра к'елзавай 70-далай виниз жегъил спортсменри иштиракна.

Мярекатдин тешкилатчияр райондин администрациядин физический культура-

дин ва спортдин, образованидин управленийр тир.

Муниципалитетдин кыл Фарид Агъмедова къейд авурвал, районда тешкилзавай спортдин мярекатрин кылин макъсадрикай сад акъалтзавай несилдин векилар ватанпересвили руьгъдаллаз тербияламышун я. Са шакни алачиз, жуьреба-жуьре рекъера къеьгъалвилер, баркаллувилер къалурзавайбурун гуьрметдай тешкилзавай гъар са мярекатдихъ жегъилар халис ватанпересар яз чехи авуни карда еке метлеб ава.

Къейд ийин хъи, акъажуна гъалибчияр залавилдин 16 категориядай тайинарна. Абуруз дипломар, медалар ва пишкешар гана.

Куьрелди

24-25-ноябрдиз Москвада Урусатдин Игит, армиядин генерал Е.Н.Зиничеван экуь къаматдиз бахшнавай Вирироссиядин гъутаралди куьлунай турнир кыле фена.

Акъажуна уьлкведин жуьреба-жуьре регионрай хейлин спортсменри иштиракна. 73 килограммдин заланвал авайбурун арада бине Хив райондин Чилихърин хуьрай тир С.Рустамова 1-чка къуна.

Къейд ийин хъи, ам спортдал тренер Камил Абдурагъманован гъилик машгъул жезва.

27-ноябрдиз Коми Республикада гъутаралди куьлунай кардик квай Федерациядин президентдин кубок патал акъажунар кыле фена. Ана иштиракай чи са шумуд ватанзгълиди к'венк'вечи чкаяр къуна. ИкI, 1-чкаяр къурбурун арада ахъегъви Артур Гъасанов, белижви Ислам Абдулгъаниев, Герейханован хуьрай тир Агъалар Агъарагъимов ава. Гъепецегъви Фарид Муслимова - 2, Уружбаирин хуьрай тир Мелик Абдуллаева 3 чкаяр къуна.

Къейд ийин хъи, абур вири Коми Республикада яшамеш жезва.

* * * "Лезги.спорт" чешмеди хабар гузвайвал, 11-декабрдиз Москвада, спортдин "Крылья Советов" тIвар алай комплексада, ММА-дай акъажунар кыле фида. Турнирдин кылин бягъсина чи ватанзгъли Руслан САТИЕВАНИ Египетдай тир Магъмуд Мандоди иштиракда.



Рикел хкин, Руслан Сатиеван бине Меьгарамдуьруьн райондин Целегуьнрин хуьрай я. Вичин жегъил яшариз килигайла (адан 23 йис я), Руслан Сатиевахъ тарифиз, еке умудар кутаз жедай агалкуьнар хъанва: ам ММА-дай 3 сеферда - дуьньядин ва гъакъван сеферра Урусатдин чемпион я.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къедагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

**КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

**КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН**
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62
КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда аяктазва
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвили ва керчек-
вили патлахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.30

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6349



Ⓜ - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуру я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Малумат

Махачкъалада Гь.Гъажибегован 120 йисан юбилей къейдда

Алай йисан 8-декабрдиз, йикъан сятдин 2-даз Махачкъалада, Р.Гъамзатован твару-
нихъ галай милли ктабханада, машгур алим
Гъажибег ГЪАЖИБЕГОВАН 120 йисамам
хъуниз талукъарнавай мярекат къиле фида.

Гь.Гъажибегован чалишмишвилер себег
яз, 1928-йисуз лезги члалал сад лагъай газет-
диз экв агуна. Гъакни алимдин лайхлувиле-
рикой сад ам я хьи, ада лезги члалан алфа-
витни арадал гъана.

Алкъвадар Гъасанан тварунихъ галай медениятдинни мари-
фатдин центради тешкилзавай и мярекатда ашкъи авай гъар са
ватанэгълидивай иштиракиз жеда.



30 йис алатнава

Вакъиф МУЪШКУЪРВИ

Ци чи халкъдин машгур
шаир, гъикаятчи, члехи ватанпе-
рес Дадашбаладин хва **Забит
РИЗВАНОВ** рагъметдиз феи-



далай инихъ 30 йис алатнава.
Гъикъван йисар алаатайтани, За-
бит муаллим хътин, вири умуьр
элдин реквиз бахш авур къегъал-
рин тварар, крар чи рикелай
алатдач.

И вакъиадихъ галаз алакъа-
лу яз, мукъвара Къар райондин
Манкъулидхуьре Забит Ризвано-
ван экуь къамат рикел хъуниз та-
лукъарнавай мярекат къиле фена.
Иштиракчийри шаирдин руьгъдиз
дуьаяр авуна, Ясин къелна.

Мярекатдал рахай ксарин
арада рагъметлу шаирдин руш
Китабени авай. Иштиракчийри
Забит муаллим рикел хкана,

шаирдин экуь къаматдиз талу-
къарнавай шаирар къелна, халкъ-
дин патай адаз авай кланивални
гуьурмет къейдна.

Мярекат къиле тухвай и цл-
рарин автор шаирдин 100 йисан
вилик авуна кланзавай крарикой
рахана, иштиракчийриз сагърай
лагъана.

И куьруь макъала чаз же-
гъил шаир Энжем Веледова
Забит Ризванован экуь къамат-
диз бахшна хъенвай шаирдал
акъалтариз кланзава:

*Члехи Забит, атанва чун
сурал ви,
Ваз кхъенвай шиирдикай
пай къуна.
Агъзур суал алтлуш хъанва
хурал зи,
Кузва зи рикл, ялав къуна,
цлй къуна.*

*Члехи устад, атанва чун
сурал ви,
Хайи чилин цуькверикай
пай къуна.
Ви шиирра мад къекъевезва
хиял зи,
Руьгъда, рикле хажалатдин
къай туна.*

*Абдуллагъан ракъини экв
ганай ваз,
Экуь рикле хайи халкъдин
пар туна.
Ви экуь рехъ члехи чешне
хъанай чаз,
Эбеди яз чал лезгидин
тлвар туна.*

2023-йис патал "САМУР" журнал кхъихъ!

ИНДЕКСАР: йисанди - ПС 805-0
6 вацранди - ПМ 971-3

Почтадин алакъадин отделенийрай къимет:

йиса - 581 манатни 26 кепек
6 вацра - 290 манатни 63 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 440 манат
6 вацра - 220 манат

Журналдин редакциядай:

йиса - 315 манат
6 вацра - 157 манатни 50 кепек

2023-йис патал "КАРД" журнал кхъихъ!

ИНДЕКСАР: йисанди - ПС 801-0
6 вацранди - ПМ 991-0

Почтадин алакъадин отделенийрай къимет:

йиса - 453 манатни 9 кепек
6 вацра - 226 манатни 55 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 315 манат
6 вацра - 156 манат

Журналдин редакциядай:

йиса - 225 манат
6 вацра - 112 манатни 50 кепек

2023-йис патал

Лезги газет

кхъихъ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - ПП200
6 вацранди - ПП171

почтадин отделенийрай

газетдин къимет:

йиса - 935 манатни 94 кепек
6 вацра - 515 манатни 28 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин"
киоскра ва Махачкъалада, Бейбулатован куьчедин 2-нум-
радин дараматда, кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

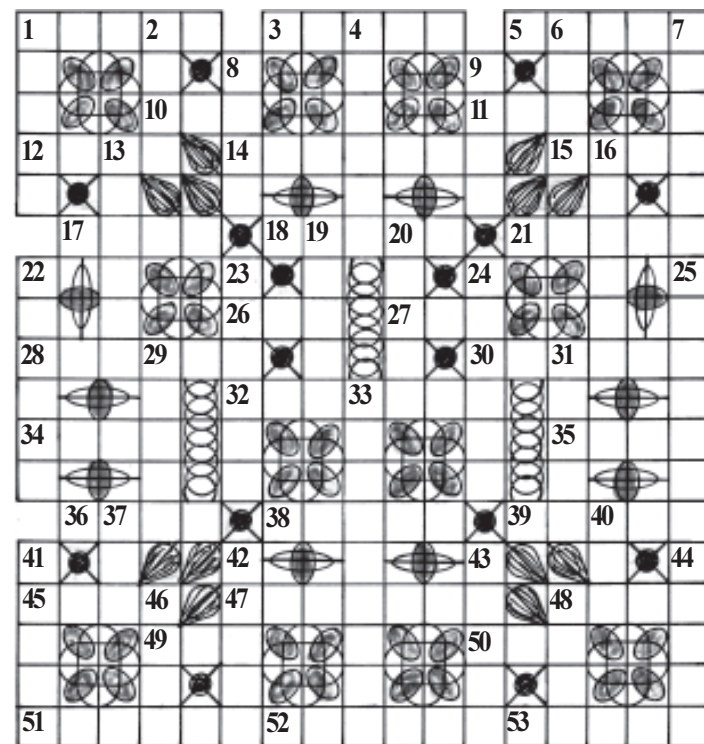
"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуру:

йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинни патлахъай суалар пайда хъайитла,
экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумра-
диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Кроссворд

Туькьурайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ



ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Махарик жедай лув гудай балкъан. 3. Къавуз
ядай сахси. 5. Клей. 10. Япунжир цвадай сун материал. 11. Чуьл-
дин емиш. 12 ва 50. Рангар. 14. Юкъван лежбер. 15. Йикъан са вяде.
17. Ахъегъ районда са хуьр. 18. НТВ каналда къвалахзавай Зейнало-
вадин твар. 21. Цун чимивилин мецер. 26. "Мукъаят" гафунин сино-
ним. 27. Чилин са гар. 28. Муртад. 30. Шуьшедин кланик майваяр
цадай лакар (урус гаф). 32. Мельуьн. 34. Россияда са миллет. 35.
Члехи диде. 36. Гьукуматдин сиясат, политика къиле тухузвайбурун
орган (урус гаф). 38. Тенбек. 39. Тагъсир. 45. Азербайжандин меркез.
47. Пих ядай азар. 48. Шинелдин далу патал жедай цларх. 49. Кура-
мал. 51. Гуьмбет районда са хуьр. 52. Азербайжанда са шегъер. 53.
"Бокал" гафунин синоним.

ТИК ЦАРАРА: 1. Инсан кьенвай тахсиркар. 2. Агъил, къуьзуьди.
4. Фагъир. 6, 8 ва 19. Стлал Сулейманан районда хуьрер. 7. Са кар,
вакъиа хъайи чкадал алай кас. 9. Эме. 13. Саврух, чайгун. 16. Вая-
суз, кламай. 20. Фикир. 22 ва 31. Дербент районда хуьрер. 23. Араб-
линкадин къваларив гвай чкаяр. 24. Рухсат, муьгълет. 25. Школа. 29.
Сечкийра гун. 33. Урусатдин пачагъ хъайи дишегъли. 37. Хъархъар
гаткъидай пая. 40. Члехи. 41. Умуьрлух, мидаим. 42. Са ранг. 43. Хив
районда са хуьр. 44. Фан са жуьре. 46. Европадинни Азиядин арада
авай чка. 48. Къене хвех авачир (клерец).

"ЛГ"-дин 47-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Малдарвал. 5. Вирт. 6. "Кард". 8. Тесек. 11. Газет. 12.
Къурху. 13. Гелир. 14. Штамп. 18. Бицек. 20. Деве. 21. Къуба. 22. Русвагъ-
вал.

ТИК ЦАРАРА: 1. Мерд. 2. Дикъет. 3. Рябет. 4. Лаал. 5. Волгоград. 7. До-
къузпара. 9. Тлебиб. 10. Сухта. 15. Къирав. 16. Сефигъ. 17. Ивир. 19. Суал.